

مذاکرات مجلس شورای ملی

فصل دوم دوره چهارم مذاکرات مجلس شورای ملی

جلسه ۶۹

صورت مشروح مجلس
یوم پنجشنبه ۲۷ دلو ۱۳۰۰
مطابق هیجده جمادی
الثانیه سنه ۱۳۴۰۳

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید.

صورت مجلس یوم ۳ شنبه ۲۵ دلو را آقای تدین قرائت نمودند

رئیس - گویان نسبت بصورت مجلس ایرادی نباشد آقای محقق العلماء فرمایشی داشتید؟

محقق العلماء - راجع بپیشنهاد دوازده نفر عضو برای کمیسیون عدلیه گویا خانه اش باین جلسه معول شده است؟

بعضی گفتند خیر

رئیس - چون گفته شد این پیشنهاد مخالف بانظامنامه است و باید موافق بانظامنامه عمل شود و نظامنامه حداکثر ۱۲ نفر قرارداد است و بناشد موافق نظامنامه رفتار شود

گفته شد صحیح است

محقق العلماء - پس بنده اشتباه کرده ام.

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده عرض نکردم که اگر دولت های وقت فرقی کرده باشند رسمیت ندارد عنوان استقراض را تصدیق نکردم عرض کردم اگر کسی بولی گرفته است بعهده خودش است و مربوط بملت و دولت ایران نیست

رئیس - فرض را تبدیل بوجه میکنیم دیگر ایرادی نیست

(گفته شد خیر)

رئیس - صورت مجلس با این دو فقره اصلاح تصویب شد چند فقره لوایح جدید از طرف دولت رسیده است برای

اطلاع خاطر آقایان عرض میکنم وبعد به کمیسیونهای مربوطه ارسال میشود
اولاً - يك لایحه تقاضای ۳۳۶۸۷ فرانك طلا برای مخارج دو ساله مجمع اتفاق ملل

ثانیاً - تقاضای هشتصد تومان وجه برای مخارج بنائی بشدریج برای اقامتگاه مستحقین از خط دربند الی حوض خان کرمان

ثالثاً - شش هزار و ششصد و شصت و هفت تومان و نه قران و پنجاه دینار بابت قیمت مضاربات تلگرافی وزارت مالیه لایحه را بعملاً ۱۵۰ تومان برای خرید عمارت گمرکخانه ساموآرد در ناحیه قصر شیرین لایحه خامساً ۹۰۷ تومان و هفت قران برای مخارج یست کشیک کنار رود ارس و لایحه دیگری از طرف وزارت مالیه راجع بمالیات طولجین رسیده است یکی از این

لوایح بکمیسیون قوانین مالیه ارسال میشود و بقیه بکمیسیون بودجه راپورتنی است از شعبه اول راجع بنمایندگی آقای بهاء - الملک از همدان آقای تدین احصار برای قرائت راپورت آقای تدین راپورت شعبه اول را راجع بنمایندگی آقای بهاء - الملک از همدان بمضمون ذیل قرائت نمودند

تاریخ ۱۷ شهر جمادی الثانیه ۳۴۰ شعبه اول بدوسیه انتخابات همدان و مضافات رسیدگی نموده برای استحضار مجلس شورای ملی عرض می نماید که جریان انتخابات همدان مطابق راپورتنی است که از شعبه ششم بعرض رسیده و محتاج بندگرنیست و فقط لازم میدانند بعرض برسانند که بعد از آقای حاج میرزا عبدالوهاب آقای سالار لشکر حائز اکثریت بوده اند چون قبل از قبول وکالت واخذ اعتبار نامه استعفا داده اند و بعد از ایشان آقای بهاء الملک حائز اکثریت است لهذا انجمن نظار مرکزی انتخابات بنمایندگی آقای بهاء

الملک را تصدیق و اعتبارنامه باسم ایشان صادر کرده است شعبه اول نیز صحت انتخاب آقای بهاء الملک از حوزه انتخابیه همدان و مضافات را تصدیق مینماید

رئیس - نسبت باین راپورت مخالفی هست یا نه

(مخالفی نشد)

رئیس - رأی بگیرییم آقایانیکه مفاد راپورت شعبه را تصویب و نمایندگی آقای بهاء الملک را تصدیق می فرمایند قیام نمایند

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - بالفعل راپورت شعبه سوم راجع بنمایندگی آقای حاج مخبر السلطنه مطرح است قرائت وطبع و توزیع می شود مخالفی هست یا نه؟

آقا سید یعقوب - بنده مخالف بوده ام.

رئیس - بفرمائید

آقا سید یعقوب - بنده چون نسبت با آقای حاج مخبر السلطنه عقیده نداشتم ناچار بودم که عقیق نداشتم خود را بصورت مخالف اظهار کنم و عقاید خود را بگویم تا اینکه اگر رأی نداده باشم مستند نباشد باینکه عرض شخصی یا يك مسئله دیگری در غین بوده است رفقای من و اشخاصی که آشنای بنده هستند میدانند اگر چه بنده غالباً باروسای فرقه محترم دموکرات و جریانات سیاسی بودم و همه جا هم آنها بوده ام) ولی داخل در حزب مقدس دمکرات نبوده ام در سفری که با هم در مهاجرت بودیم (و بعقیده بنده مهاجرت يك خدمت بزرگی برای ایران بوده است) در اسلامبول شنیدم که نمایندگان طهران تماماً از فرقه مقدس دمکرات انتخاب شده و آقای مخبر السلطنه کاندید شده اند بعد از آنکه بطهران آمدمیم کابینه دموکرات روی کار آمد و آقای مستوفی - الممالک رئیس الوزراء و حاج مخبر السلطنه وزیر داخله بودند و عملیات ایشانرا که در

وزارت داخله دیده ام تماماً برخلاف مرام حکومت ملی بود از قبیل تأسیس حکومت نظامی که تا بحال هم باقی است از عملیات ایشان است

(بعضی گفتند خیر خیر)

توقیف جرایم از اعمال مقدسه ایشان بود و تمام ترتیباتی که دمکراتها داشتند (اول بنده عرض کردم داخل در ترتیبات دمکراتها نبودم ولی مطلع هستم) بهم زد و برخلاف مرام حزب مقدس در صورتی که کاندیدای حزب مقدس هم بود رفتار کرده و برخلاف مرام حکومت ملی قیام و اقدام نموده همینطور عملیات ایشان در حکومت فارس که بنده کاملاً مطلع هستم که از لب دریای بوشهر تا پشت دروازه شیراز بواسطه عملیات ایشان غرق خون است و کار - هائی که نسبت بزاندازمهادر فارس کردند همینطور عملیات دیگری که در زمان حکومت آذربایجان کرده اند بالاخره آقای

مخبر السلطنه کسی نیست که کله شوروی داشته باشد و در میان ما فقرانشینند و در امور ملت مداخله بکنند اگر چه يك کله دانائی هستند ولی کله شوروی و آزادی خواهی ندارند که داخل ما باشند با این اخلاق سابقه او را همه میدانند که کله آزادی خواهی ندارد بنا بر این بنده نمی توانم بنمایندگی ایشان رأی بدهم و مخالف هستم و رأی نخواهم داد

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - آنچه که بنده بفرمایشات آقای آقا سید یعقوب گوش دادم نه راجع بجریان انتخابات و نه راجع بمحرومیت آقای مخبر السلطنه از نمایندگی بود بلکه يك عقیده شخصی بود که راجع به آقای مخبر السلطنه بیان فرمودند که در يك کابینه بود و عملیاتی کرده اند که بنده درست اطلاع ندارم و مسئول این امور هیئت وزراء هستند چون مسئولیت مشترک

دارند ولی ایشان کارهای برجسته برخلاف مشروطیت نکرده اند و بنده ایشان را يك آدم مشروطه خواه و حامی رنجبر میدانم و مطابق فرمایش آقای آقا سید یعقوب از فرقه محترم دمکرات هم انتخاب شده اند حق درموقعی هم که انتخاب شده اند شایسته کار نیست که بپایند در هر صورت ایشان یکی از آزادیخواهان این مملکت هستند و عقیده شخصی هم نسبت بیک نفر منتخب او را از نمایندگان محروم نمیکنند

رئیس - آقای سلیمان میرزا و آقای تدین گویا موافقت

سلیمان میرزا - بنده مخالفم
رئیس - بفرمائید

سلیمان میرزا - البته نسبت بچریان انتخابات طهران همانطوریکه آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند بنده کاری ندارم جریان انتخابات طهران همان است که شده و بنده هم در آن موقع اینجا نبودم (ولو - اینکه وکیل طهران هستم) و اهالی مرکز بهتر مطلع هستند و مجلس شورای ملی هم قبلاً صحت انتخاب و کسای طهران را تصدیق کرده پس در موضوع جریان انتخاب بنده حق ندارم و مخالفت بنده با شخص آقای مخبر السلطنه و اعمال ایشان است و ایشان را با این عملیاتی که عرض خواهم کرد قابل و صالح برای آنکه یکی از کرسیهای و کالت را ایفای کند نمایانم اولاً اینجا صحبت شد که ایشان جزو حزب مقدس دمکرات بوده اند عرض میکنم بنده چون جزو آن جمعیت بودم تا آن وقت که مهاجرت نشده بود جزو دمکرات نبوده اند بعد از مهاجرت را نمایانم شخصی که در طهران بوده اند بهتر میدانند از آن گذشته داخل يك حزب شدن یا نشدن موضوع بحث بنده نیست بنده اعمال را می بینم و امیدوارم خداوند توفیق بدهد تا تمام در اعمال صحبت بداریم و از هر طرف صدای بدی بیرون نیاید بگوئیم و تعقیب کنیم خواه از مخبر السلطنه باشد خواه از دیگری تفاوت ندارد بنده بواسطه وقایع و تاریخ زندگانی آقای مخبر السلطنه ایشان را صالح برای مقام و کالت نمایانم چون ایشان متهم بوقایع خونریزی آذربایجان هستند ایشان متهم بقتل مرحوم خیابانی هستند ایشان متهم هستند اینکه با وجودیکه ازمر کردستورنداشتن فقط باید امنیت شهر را مرتب کنند شخص مثلاً مرحوم خیابانی را که اول آزادیخواه بودند سبب قتل او را فراهم آورده و این مسئله از بحث آزادیخواهی بهم ما مسئولیت میدهد که یک نفریکه کاندیدای و کالت بوده متول شده و حال شخص مخبر السلطنه هم متهم است و ما باید تحقیق کنیم که این تهمت قتلی که ایشان نسبت می دهند صحیح است یا سقیم و ما مسئول هستیم که قضیه را کشف

کنیم در واقع قتل خیابانی سه قسم گفته می- شود ولی چون هنوز معلوم نشده بنده نمی- دام کدامیک صحیح است بعضی میگویند خودش انتحار کرده است بعضی میگویند طرف او شلیک شده و او را کشته اند چون مرحوم خیابانی یکی از منتهای ملت بوده است لهذا وظیفه ما و کلا است که تحقیق کنیم چون این شخص یکی از عناصر آزادی خواه و تمام اوقات خود را از اول مشروطیت صرف آزادیخواهی نموده است و در دوره هم در اینجا مشغول خدمت گذاری ملت بوده است و تا آخرین ساعت غیر از حفظ حقوق ملت کسی از او چیزی ندیده است و در وقایع اخیر آذربایجان بنده اینجا نبودم و از فراریکه می گویند درباره او بی انصافی شده و بی جهت کشته شده است آنهایی که اطلاع دارند بهتر میدانند مخصوصاً آقای آقا سید محمد تقی آقا که در آنجا بوده اند و کاملاً اطلاع دارند باید شرح حقیقت را بگویند آقای وحیدالملک که نماینده تبریز هستند البته بهتر از بنده مسبق و خبر دارند که چه طور شده است و این مسئولیت بیشتر متوجه آنها است زیرا مرحوم خیابانی یکی از اشخاصی بوده که با هم از يك حوزه انتخاب شده اند مرحوم خیابانی یکی از اشخاصی بوده است که تمام عمرش را صرف آزادی و مشروطیت کرده و این نسبتی را که بمخبر السلطنه میدهند باید تحقیق شود و حقیقت واقعه بر ما مکشوف شود اگر حقیقتاً چنین کاری را مخبر السلطنه یا شخص دیگر کرده است بنده تا آخرین نفس خود با او مخالفت می کنم چرا برای اینکه يك شخص مثل وجود محترم مرحوم خیابانی را که در تمام عمر مشغول خدمتگذاری ملت بوده و از سابقه زندگانی او بنده خبر دارم و از فقدان او باید خیلی متأسف باشم (بعضی گفتند صحیح است) حالا او متهم شده که میخواسته اختلاف شده باشد ولی مسئله قابل تحقیق است هم راجع به مرحوم خیابانی هم راجع بمخبر السلطنه باید تحقیق کرد و دید که کدام ظالم و کدام یکی مظلوم هستند والی ایالت آذربایجان آقای مخبر السلطنه عرض اینکه بعد از رفع فائله آذربایجان در نفر ما مورد محترم فرستند و این شخص را بخواهند چند نفر نظامی با تفنگ میفرستند (بگفته بعضی ها) که بطرف آن بدبخت شلیک کنند بنده چنین شخصی و صالح برای مقام و کالت و نشستن در پارلمان نمی دانم سهل است که باید در تحت معاکه مدعی العموم هم برود اگر نتوانست خودش را بری الذمه کند بسیار خوب البته آنوقت وجود مقدسی است و قابل این مقام هست و اگر نتوانست دفاع کند و نتوانست خود را بری الذمه کند نباید مجازات هم بشود و

صاف و اده عرض می کنم تا او در تحت معاکه است بنده بهیچوجه ایشان را صالح برای نمایندگی نمیدانم زیرا فردا که اعتبارنامه او را تصویب کردند و صندلی و کالت را اشغال کرد و یکی گفت که چرا معاکه نشد و مدعی العموم عرضه بدهد کسی جواب آنرا خواهد داد؟ البته خودش باید جواب بدهد و این کار باید محکمه جنایی رجوع شود و تا ایشان در تحت معاکه هستند و ما بری الذمه نشوند نباید اینجا تشریف بیاورند و البته همه همین عقیده را دارند باری صریحاً عرض می کنم (عقیده آزاد است و باید گفت) بنده شخص خودم را مسئول میدانم که در موقع مذاکره اعتبارنامه آقای مخبر السلطنه این مطالب را عرض آقایان برسانم که یک نفر آزادیخواه مدعی شده و من هم که یک نفر آزادیخواه هستم باید بگویم و این قضیه هم باید تحقیق شود که آیا مرحوم خیابانی حقیقتاً مظلوم کشته شده است و آن کسی که آمر این اقدام بوده شخص مخبر السلطنه است یا نه؟ زیرا ازمر کردستور داده شده بود که شهر را منظم بکنند امر قتل یک نفر وکیل داده نشده بود بنده کاملاً مخالف هستم و ایشان را صالح و قابل این مقام تا موقعی که دامن ایشان آلوده باین مطالب و تهمت است نمایانم که يك کرسی و کالت را اشغال کنند

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا پیشنهاد کرده اند که این مسئله بماند تا خودشان بطهران آمده از خود دفاع کنند

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

بنده پیشنهاد می کنم که اعتبار نامه آقای مخبر السلطنه بماند تا خودشان به طهران بیایند و از این اظهارات دفاع نمایند

بنده پیشنهاد توضیح بدهم
رئیس - فرمائید
محمد هاشم میرزا - البته با کمال علاقمندی که بقانون داشته و داریم نباید بگذاریم بهیچ ترتیب در اجرای قانون بین افراد فرق گذاشته شود گفته شد صحیح است

و با ارادتی که بنده نسبت به مرحوم خیابانی داشتم و ایشان را عنصر صالح و پاک دامن می دانستم و در این مجلس هم با ایشان همکاری بودم تمام اظهاراتی که حضرت والا می فرمایند بطور یقین نیست و می فرمایند (اگر اینطور باشد) بهیچ معلوم نشود که آیا مخبر السلطنه با امر ان کار بوده و یا تصادف کرده اند این مطالب تقریبی ما را قانع نمی کنند و باید

خودشان حضور داشته و از این مطالب دفاع کند تا آ وقت ماقانع شویم خودشان یا مقرر این مطالب می شوند یا منکر معاکه هیچ چیزی معلوم نیست و گمان می کنم مدافعین آقای مخبر السلطنه هم نمیتوانند از این وقایع دوسه ساله اخیر که ایشان ندیده اند بمخالفین ثابت کنند و از ایشان دفاع کنند همچنین مخالفین ایشان هم نمیتوانند و متهم شدن تا ثابت شدن خیلی فرق دارد و باید چقدر مراحل قانونی را طی کند اگر بفرض شخصی بخواهیم يك کسی را رد کنیم ممکن است برای هر شخصی بنده فرض بکنم و جلوی فرض بنده را هم کسی نمیتواند بگیرد بنابراین برای اینکه هم موافقین و هم مخالفین بتوانند بطور ابحاث و تحقیق حرف بزنند خوب است چند روز صبر کنیم تا تشریف بیاورند بلکه بتوانند از خود دفاع کنند تا رفع این محظورات هم بشود فرق نمی کند اگر خیابانی وکیل تبریز بوده اند ایشان هم از طهران وکیل شده اند اگر حقوق ایشان را نابود کرده حقوق خودش هم تضییع میشود یا نه؟ زیرا ازمر کردستور داده شده بود که شهر را منظم بکنند امر قتل یک نفر وکیل داده نشده بود بنده کاملاً مخالف هستم و ایشان را صالح و قابل این مقام تا موقعی که دامن ایشان آلوده باین مطالب و تهمت است نمایانم که يك کرسی و کالت را اشغال کنند

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا پیشنهاد کرده اند که این مسئله بماند تا خودشان بطهران آمده از خود دفاع کنند

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

بنده پیشنهاد می کنم که اعتبار نامه آقای مخبر السلطنه بماند تا خودشان به طهران بیایند و از این اظهارات دفاع نمایند

بنده پیشنهاد توضیح بدهم
رئیس - فرمائید
محمد هاشم میرزا - البته با کمال علاقمندی که بقانون داشته و داریم نباید بگذاریم بهیچ ترتیب در اجرای قانون بین افراد فرق گذاشته شود گفته شد صحیح است

و با ارادتی که بنده نسبت به مرحوم خیابانی داشتم و ایشان را عنصر صالح و پاک دامن می دانستم و در این مجلس هم با ایشان همکاری بودم تمام اظهاراتی که حضرت والا می فرمایند بطور یقین نیست و می فرمایند (اگر اینطور باشد) بهیچ معلوم نشود که آیا مخبر السلطنه با امر ان کار بوده و یا تصادف کرده اند این مطالب تقریبی ما را قانع نمی کنند و باید

نیستیم؟ مگر بنده حق حرف زدن ندارم؟ شاهزاده محمد هاشم میرزا چراما را هو می کنید؟ ..
رئیس - آقا ..
آقاسید یعقوب - عرض میکنم مخبر السلطنه در اوائل مشروطیت در طهران بوده است ما ها قباله کهنه مشروطیت هستیم و عملیات تمام را میدانیم در ماه ذی حجه ۱۳۲۴ کسی که بمعهد علی میرزا مشروطه مشروعه را نشان داد که هنوز هم اختلاف بین آزادیخواهان و مندم بیون باقی است مخبر السلطنه بود. تاریخ انقلاب ایران را نگاه کنید همینطور عملیاتش در آذربایجان و توب بستن مجلس و رفتن او بفرنگستان تا آنکه ماها با انگلستان خود جنگیدیم و مشروطیت را گرفتیم و آذربایجان را فتح کردیم و ایشان برگشتند و آمدند و آن واقعه را سرساز خان و باقر خان آوردند باز دومرتبه رفتند بفرنگستان و برگشتند و تصدیق اولتیماتوم کردند هزار کارهای برجسته دیگر کردند والی فارس شدند چه کردند؟ تاریخ تمام اعمال ایشان را نوشته است بطهران آمدند و داخل حزب مقدس شدند بعنوان اینکه من دموکرات هستم و طرفدار رنجبر و دهقان هستم وکیل شدند و چه کارهایی که برنجبرها نکردند روزنامه ها را توقیف کردند حکومت نظامی را تأسیس کردند بر خلاف امرنامه حزب مقدس که کاندید همان حزب بودند رفتار کردند و از تأسیسات دموکراتی جلوگیری کردند مقتولین طهران از عملیات وزارت داخله ایشان یعنی همان مرده های بدبخت خارج دروازه حضرت عبدالعظیم شهادت می دهند رفتن با آذربایجان و وقایعی را که حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند تمام از عملیات ایشان است و اینطور وکیل که شاهزاده محمد هاشم میرزا برای او بچه یارمی کند وقتی که آمد طهران بنده را هم بیرون می کنند بنابراین بنده مخالفم و هر کس هم که باین وقایع اطلاع دارد نباید رای بدهد و کسی که می داند رای نخواهد داد

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

بنده پیشنهاد توضیح بدهم
رئیس - فرمائید
محمد هاشم میرزا - البته با کمال علاقمندی که بقانون داشته و داریم نباید بگذاریم بهیچ ترتیب در اجرای قانون بین افراد فرق گذاشته شود گفته شد صحیح است

و با ارادتی که بنده نسبت به مرحوم خیابانی داشتم و ایشان را عنصر صالح و پاک دامن می دانستم و در این مجلس هم با ایشان همکاری بودم تمام اظهاراتی که حضرت والا می فرمایند بطور یقین نیست و می فرمایند (اگر اینطور باشد) بهیچ معلوم نشود که آیا مخبر السلطنه با امر ان کار بوده و یا تصادف کرده اند این مطالب تقریبی ما را قانع نمی کنند و باید

بنده مخالفم و هر کس هم که باین وقایع اطلاع دارد نباید رای بدهد و کسی که می داند رای نخواهد داد

بیشهاد فرمایشی داشتید
مستشار السلطنه - بنده مخالفم و عرض می کنم که این پیشنهاد را سابقه خوبی نمی بینم که در مجلس سابقه بشود چون دیگران ممکن بود بواسطه این تهمت ها از او کالت محروم شوند بنابراین هر اعتبارنامه که بمجلس می آید بمجلس باید رای بدهد یا رد کند یا قبول کند و بعقیده بنده این پیشنهاد چندان ازومی ندارد و عملی نیست و عرض می کنم که در موقع دیگر هم راجع بمخبر السلطنه
رئیس - راجع باصل مطلب نمیشود حرف زد
محمد هاشم میرزا - لازم است بنده دو کلمه دفاع از خودم بکنم بنده هیچ اعتراضی به آقای آقا سید یعقوب نکردم و بدم ایشان فرمودند که همه مطلع هستند اگر ساکت می نشستم مثل این بود که همه ما تصدیق کرده ایم و حال آنکه نمی توانم تصدیق کنم چون هر يك از نمایندگان آزاد هستند اظهار عقیده بکنند اگر از طرف مجلس اظهار عقیده بکنند و کسی حرف نزنند معنیش تصدیق است همانطور که عقیده بشان آزاد است عقیده بنده هم آزاد است و باید اظهارات خود را بیان کنم
رئیس - رئی میگیریم پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا آقایانی که پیشنهاد ایشان را تصویب می کنند قیام فرمایند
(عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد پیشنهادی از طرف آقای ارباب کیخسرو و جمعی دیگر از آقایان رسیده است قرائت می شود
(آقای تدین پیشنهاد فوق را بمضمون ذیل قرائت نمودند)
مقام منبع ریاست مجلس مقدس شورای ملی
نظر به تغییریکه از شهر قسری حاصل است و اساس تاریخ صحیح آزادی و مشروطیت را که از بزرگترین اعیان ملی بشمار است تغییر می دهد و حتی این تغییر منتهی بجائی شده است که قهرآ برای تهیه جشن فضاوی وسیع بهارستان در زمستان میل و محدود بچند اطاق شده که از عدم گنجایش باب آزادی و اشتراك عمومی را در این جشن بزرگ بروی اغلب بسته است فلذا بنده پیشنهاد می نمایم مجلس شورای ملی موافقت و تصویب فرمایند که چون ۱۴ جمادی الثانیه ۱۳۲۴ تاریخ اعطای مشروطیت مطابق بوده است تا ۱۴ برج اسد یون نبل ۱۲۸۵ بدعها جشن اعطای مشروطیت و آزادی ملت ایران بقتبیر هر ساله در چهاردهم برج اسد برگزار شود
رئیس - این پیشنهاد طبع و

توزیع میشود و در جلسه آتیته رای می گیریم بالفعل راپورت کمیسیون بودجه از ماده ۱ ضمیمه مطرح است آقای زنجانی (اجازه)
آقا شیخ ابراهیم - بنده عرضی ندارم
رئیس - آقای دولت آبادی (اجازه)
حاجی میرزا علی محمد دولت آبادی - آرزو شاهزاده محمد هاشم میرزا همچو تصور کردند که بنده مقصود را نفهمیدم در صورتی که درست فهمیدم و عرض می کنم با این اعتباراتی که بوزارتخانه ها داده شده این اعتبار تهصد و پنجاه هزار تومان زیاد است و گفته می شود که يك اعتباری به هیئت دولت داده می شود حاصل مطلب این بود که هیئت دولت مطابق تصویب نامه ها ماهی چهل هزار تومان بمصرف برسانند و در آخر هر ماه صورت آنرا بمجلس بیاورند این در صورتی است که تمام هیئت دولتها محل اعتماد بوده باشند همه دولت های ما که مثل دولت امروزه محل اعتماد نیستند که چهل هزار تومان بتصویب نامه های خودشان بدهند و در آخر هر ماه صورت آنرا بمجلس بیاورند باین ملاحظه بنده عقیده ندارم که ۹۵۰ هزار تومان بدولت اعتبار داده شود در صورتی که هر وزارتخانه در حدود بودجه خود يك اعتباری دارد باز صحبت شد که بعضی مخارج ضروری است و باید از این وجه داده شود اگر مخارج فوق العاده باشد لابد راجع بیک از این وزارت خانه ها خواهد بود و موضوع خارجی ندارد مثلا وزارت خارجه در حدود بودجه خود يك اعتباری دارد و اگر يك مخارج ضروری پیش آمد و از آن مبلغ اعتبار وزارتخانه زائد بود ممکن است صورت آنرا بمجلس پیشنهاد کرد مجلس تصویب نماید مثل اینکه امروزه ۱۵ هزار تومان برای انتخابات و همچنین مبلغی برای مخارج يك پیشنهاد کرده اند فلذا ممکن است هر مخارج فوق العاده که پیش بیاید در مورد احتیاج بمجلس پیشنهاد کند و مجلس آنرا تصویب کند پس از تصویب بمصرف برسانند و يك چنین مبلغ کلی را باین وضع فلاکت ماله و کسر بودجه زائد میدانم که بدولت اعتبار داده شود
رئیس - آقای اقبال السلطان موافقت؟
اقبال السلطان - بلی بنده موافقم
آقاسید یعقوب - ایشان عضو کمیسیون نیستند
اقبال السلطان - مذاکره در پیشنهاد است

رئیس - ماده شصت و سوم راجع ببیشتهادات که اعضای کمیسیون فقط می توانند در آن مذاکره نمایند
اقبال السلطان - این اعتبار تهصد و پنجاه هزار تومان برای بعضی از آقایان اسباب نگرانی شده است و حق هم دارند و تا يك اندازه تصور میکنند چطور اجازه بدهند که يك پولی را يك خرج بیهوده برسانند ولی باید بدانند که این ۹۵۰ هزار تومان فقط برای دولت نیست بلکه برای تمام مصارف مملکت و برای آن خرجهایی است که در بودجه نتوانسته اند پیش بینی کنند همانطور که در کابینه سابق دیدیم وقتی پنجاه هزار تومان اعتبار بجاس پیشنهاد کردند اجازه برای مخارج پیش بینی نشده و خواستند اول کسی که مخالفت کرد من بودم و بعد سایرین که با بنده موافقت کردند ولی در این مورد بنده موافق هستم زیرا این کابینه بهتر مطلع هستند و مجلس شورای ملی هم قبلاً صحت انتخاب و کسای طهران را تصدیق کرده پس در موضوع جریان انتخاب بنده حق ندارم و مخالفت بنده با شخص آقای مخبر السلطنه و اعمال ایشان است و ایشان را با این عملیاتی که عرض خواهم کرد قابل و صالح برای آنکه یکی از کرسیهای و کالت را ایفای کند نمایانم اولاً اینجا صحبت شد که ایشان جزو حزب مقدس دمکرات بوده اند عرض میکنم بنده چون جزو آن جمعیت بودم تا آن وقت که مهاجرت نشده بود جزو دمکرات نبوده اند بعد از مهاجرت را نمایانم شخصی که در طهران بوده اند بهتر میدانند از آن گذشته داخل يك حزب شدن یا نشدن موضوع بحث بنده نیست بنده اعمال را می بینم و امیدوارم خداوند توفیق بدهد تا تمام در اعمال صحبت بداریم و از هر طرف صدای بدی بیرون نیاید بگوئیم و تعقیب کنیم خواه از مخبر السلطنه باشد خواه از دیگری تفاوت ندارد بنده بواسطه وقایع و تاریخ زندگانی آقای مخبر السلطنه ایشان را صالح برای مقام و کالت نمایانم چون ایشان متهم بوقایع خونریزی آذربایجان هستند ایشان متهم بقتل مرحوم خیابانی هستند ایشان متهم هستند اینکه با وجودیکه ازمر کردستورنداشتن فقط باید امنیت شهر را مرتب کنند شخص مثلاً مرحوم خیابانی را که اول آزادیخواه بودند سبب قتل او را فراهم آورده و این مسئله از بحث آزادیخواهی بهم ما مسئولیت میدهد که یک نفریکه کاندیدای و کالت بوده متول شده و حال شخص مخبر السلطنه هم متهم است و ما باید تحقیق کنیم که این تهمت قتلی که ایشان نسبت می دهند صحیح است یا سقیم و ما مسئول هستیم که قضیه را کشف

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

رئیس - آقای تدین پیشنهاد شاهزاده محمد هاشم میرزا را به مضمون ذیل قرائت نمودند

بنده پیشنهاد توضیح بدهم
رئیس - فرمائید
محمد هاشم میرزا - البته با کمال علاقمندی که بقانون داشته و داریم نباید بگذاریم بهیچ ترتیب در اجرای قانون بین افراد فرق گذاشته شود گفته شد صحیح است

و با ارادتی که بنده نسبت به مرحوم خیابانی داشتم و ایشان را عنصر صالح و پاک دامن می دانستم و در این مجلس هم با ایشان همکاری بودم تمام اظهاراتی که حضرت والا می فرمایند بطور یقین نیست و می فرمایند (اگر اینطور باشد) بهیچ معلوم نشود که آیا مخبر السلطنه با امر ان کار بوده و یا تصادف کرده اند این مطالب تقریبی ما را قانع نمی کنند و باید

بنده مخالفم و هر کس هم که باین وقایع اطلاع دارد نباید رای بدهد و کسی که می داند رای نخواهد داد

نصیر دیوان بنده باین ماده مخالفم برای اینکه بیست و یک هزار تومان فقط برای کابینه سلطنتی معین میشود و حال آنکه مطابق اطلاعی که بنده حاصل کرده ام اجزای کابینه وزارت داخله از این قرار است رئیس کابینه یکنفر؛ یکنفر؛ معاون رئیس یکنفر؛ مدیر شمال یکنفر؛ مدیر جنوب یکنفر؛ مدیر غرب یکنفر؛ مدیر شرق یکنفر؛ مدیر مرکزی یکنفر؛ مدیر معاسیات یکنفر؛ منشی درجه اول و دوم قریب بیست نفر؛ اندیکاتور نویسنده و ثبات وضباط قریب چهار نفر؛ این اجزای کابینه وزارت داخله است. اجزای کابینه ریاست وزرا: رئیس کابینه و معاون رئیس منشی درجه اول و دوم ثبات وضباط اندیکاتور نویسنده دوازده نفر بنده عرض می کنم با وجود این دو کابینه بزرگ دیگر در دربار سلطنتی کابینه لازم ندارد و کابینه دربار فقط کاری که دارد باید قوانین و دستخطها را بنویسد و بحضور همایونی برساند و حال آنکه بقیه بنده این قوانین باید در کابینه ریاست وزرا نوشته شود و همین اجزای کابینه این جا هستند باید این کارها را بکنند در این صورت برای دربار سلطنتی دو سه نفر منشی کافی خواهد بود یک حقوقی که مناسب آن باشد با آن ها می دهند. حال آنکه اعلیحضرت بمسافرت رفته اند فقط یک منشی همراهشان هست و با آنکه همه قسم نایب جات و تلگرافات رمز و غیر رمز دارند همان یک نفر کارشان را می کند و بنده عقیده ام اینست که کارهای دربار را رجوع کنند بکابینه ریاست ریاست وزرا و بکلی این بودجه زیادی است

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده چون عضو کمیسیون هستم و آقای مخبر تشریف نیاورده اند می خواهم نظریه کمیسیون را راجع باین پیشنهاد عرض کنم در دوره سابق مجلس حقوق دربار سلطنتی را مطابق همین تصویبی که امروز مجلس کرده است تصویب کرده بود ولی در ایام فترت یک میلی بدان افزودند که کمیسیون بودجه آن اضافه ایام فترت را حذف کرده و بودجه دربار سلطنتی را منحصر کرده بهمان بودجه سابق یعنی همان ماهی سی هزار تومان لیکن در این تاریخ که آن بودجه تصویب شد دربار سلطنت کابینه نداشت و نایب السلطنه با کابینه اش یک بودجه مخصوصی داشت که آن را (کم کمیسیون) تصویب کرده بودند و آن هم یک بودجه منحصری بود که مجلس شورای ملی تصویب کرده و پس از آن که کابینه نایب السلطنه به کابینه سلطنتی تبدیل شد یک حقوقی تا کنون در یافت می داشتند ولی یک بودجه هم داشته است در موقع مراجعه به بودجه دربار سلطنتی نظر این بود که همان بودجه

مصوبه مجلس سابق را تصویب کنیم ولی چون حقوق کابینه سلطنتی در آن بودجه نبود از نظر ما معوضه دولت مجدداً صورت مستخدمین و اجزای کابینه سلطنتی و حقوق آن را به کمیسیون آورده باین ترتیب رایوروت داده شده حالا اگر نظر به آقای نصیر دیوان این است که این حقوق نسبت باعضای زیاد است بنده در این خصوص عرضی ندارم ممکن است راجع باین مسئله پیشنهادی بفرمایند و مجلس رأی بدهد اما نمی شود گفت دربار سلطنتی اصلاً کابینه نداشته باشد و تکالیفش بکابینه ریاست وزرا محول شود در بار سلطنتی باید اقلاً یک کابینه داشته باشد ولی حقوق آن ها بسته بنظر وزیر دربار است که مطابق کار و مقام آن ها معین کند عموماً چون این قسمت از قلم افتاده دولت مجدداً پیشنهاد کرد کمیسیون تصویب نمود

رئیس - آقای آقا میرزا ابراهیم خان (اجازه)

آقا میرزا ابراهیم خان ملک آرائی - بنده می خواستم از اعضاء کمیسیون بودجه توضیح بخواهم که مخارج دربار سلطنتی چه جزی معین شود یا بطور اقلام کلی کیلتاً سبب و شصت هزار تومان برای دربار سلطنتی تصویب فرموده اند و این قسمت که بعد اضافه می شود باید جزء حقوق دربار سلطنتی منظور شود زیرا اگر جزء بجزه پیشنهاد شود خیلی چیزهای دیگر هم ممکن است در دربار سلطنتی لازم باشد و پیش بینی نشده باشد بنا بر این عقیده بنده بر این است که این قسمت هم در ضمن همان اقلام کلی منظور شود

رئیس - آقای مستشار السلطنه مغالید؟

مستشار السلطنه - بلی

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجاره)

محمد هاشم میرزا - اگر چه آقای حاج شیخ اسدالله قبل از بنده توضیح فرمودند ولی چون آقای آقا میرزا ابراهیم خان مجدداً توضیح خواسته و بنده هم با رایوروت کمیسیون موافقم عرض می کنم که در سنه ۱۳۲۸ کلیه مخارج دربار سلطنتی که بمجلس آمد یا تصدو پنجاه هزار تومان بود در کمیسیون بودجه بجزه رسیدگی شد و سبب و شصت هزار تومان آنرا بر قرار فرمودند و بقیه حذف شد و تمام مخارج در ضمن آن سبب و شصت هزار تومان منظور شد در آن موقع بنده عضو کمیسیون بودجه بودم و بمناسبت اینکه هنوز تاجگذاری نشده بود اعلیحضرت همایونی مداخله در امور نداشتند بودجه

کابینه نایب السلطنه تصویب شد و ولی نظرم نیست چقدر بود گمان می کنم هشت هزار تومان بود این دفعه که بودجه دربار سلطنتی بمجلس آمد همان سبب و شصت هزار تومان تصویب شد و آقای وزیر مالیه توضیح دادند که حقوق کابینه سلطنتی جزو آن نیست خلاصه بعد از چند روز از طرف وزیر مالیه توضیح داده شد که بیست و یک هزار تومان مخارج کابینه سلطنتی بود یعنی بعد از آنکه کابینه نایب السلطنه بکابینه سلطنتی تبدیل شده بود چه علیحده داشتند و جزو سبب و شصت هزار تومان شده بعد از توضیح معلوم شد اشتباه شده است بعد مطابق صورت جزو رأی داده شد ولی دربار سبب و شصت هزار تومان مخارج دربار دخالت در جزئیات آن نکردیم و اجملار رسیدگی شده

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - بنده باتشکیرات دستگاه سلطنتی بطوریکه قدمت و شهامت ایران مقتضی است مخالف نیستم و تشکیرات هریض و طویل آن را معتمد اما از طرف دیگر حاتم بعضی کمیسیون بودجه را هم صحیح نمی دانم همان طوری که در باب مخارج پیش بینی نشده مخالفت خود را عرض کردم در این مورد هم عرض می کنم دربار سلطنت کابینه لازم دارد لیکن سبب و شصت هزار تومان تصویب شده برای این است که تشکیرات دستگاه سلطنتی از صدر تا ذیل اداره شود البته دستگاه سلطنتی همان طور که وزارت دربار کابینه لازم دارد کابینه هم می خواهد ولی چون داخل شدن در جزئیات آن خارج از وظیفه بنده است همینقدر عرض میکنم که معتمد دستگاه سلطنتی در مرکز باشوونات مقتضیه اداره شده لیکن علاوه بر آن مبلغ که سابقاً تصویب شده يك دینار را زیاد می دانم

رئیس - کدام مبلغ؟

مستشار السلطنه - همان سبب و شصت هزار تومان که تصویب شده

رئیس - آقای عماد السلطنه طباطبائی موافق؟

عماد السلطنه - بلی

رئیس - بفرمائید

عماد السلطنه - آقای مستشار السلطنه می فرمایند کمیسیون حاتم بعضی کرده و اعضاء کمیسیون بودجه که اهلادقت نکردند بنده می خواستم عرض کنم که این بیست و یک هزار تومان بجزه بودجه دربار سلطنتی منظور نشده بود و بعد از طرف هیئت دولت لایحه فرستادند و تذکر دادند که این مبلغ جزو دربار منظور نشده و البته

رئیس کابینه سلطنتی هم غیر از رئیس کابینه وزارت خانه ها است و غیر از رئیس کابینه که ماهی یا نصد تومان حقوق یا قریب دو سبب و شصت هزار تومان مدد معاش می گیرد حقوق یا قریب اعضا جزئی است نظر مهمی سکه کمیسیون داشت بواسطه اختصاص مقام سلطنت بود در زمان نیابت سلطنت آقای ناصر الملك و مرحوم عضد الملك يك مبلغی برقرار بوده است و اگر نظریه تقلیل بودجه بود البته ممکن بود بودجه خود در بار هم کسر شود و ممکن بود کمیسیون بودجه در اجزای این ماهی یک هزار و هفتصد و پنجاه تومان و ماهی هزار تومان بر قرار کند ولی نظر بمقام سلطنت کمیسیون همان مبلغ را شده بعد از توضیح معلوم شد اشتباه شده است لازم دانست و گمان می کنم بهتر این است مجلس هم موافقت کند و این مبلغ تصویب شود

رئیس - آقای نظام الدوله موافق هستید؟

نظام الدوله - بلی توضیحات آقای حاج شیخ اسدالله بنده را قانع کرد

رئیس - آقای فهیم الملك موافقت با مخالف؟

فهیم الملك - موافقم

رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)

حائری زاده - اگر چه در موقعی که بودجه دربار سلطنتی و ولایت عهدی گذشت بنده موافق نبودم ولی چون مجلس نسبت بآن رأی داده دیگر نمی توانم داخل آن موضوع شوم در خصوص بودجه دربار سلطنتی بنده عرض می کنم که هنوز صورت جزه بمجلس نیامده که در آن خصوص مذاکره کنم

این بودجه يك اعتباریست و کمیسیون بودجه از هر یک از وزارت خانه ها و تشکیرات مملکتی برای تطابق دخل و خرج مبلغی کسر کرده بنده گمان می کنم اگر برای بودجه دربار مبالغی که تصویب شده زیاد نباشد کم نیست دیگر جهت ندارد که با مبلغی اضافه کنیم بملازمه شاه هم امروز در مملکت نیست وقتی اعلیحضرت تشریف نداشتند باشند کابینه سلطنتی کاری ندارد هر وقت تشریف آوردند دولت پیشنهاد کند تا در آن موقع تصویب شود

رئیس - آقای فهیم الملك (اجازه)

فهیم الملك - آقای حائری زاده اشتباه فرمودند جزه بودجه دربار سلطنتی همچوقت بمجلس نمی آید از برای دربار همیشه بودجه بطور کلی تصویب می شود و با اینکه ماهی سی هزار تومان در مجلس دوم از برای دربار سلطنتی تصویب شد مجلس با اطلاع از اوضاع دربار بودجه هم برای کابینه نیابت السلطنت معین کرده و تا

موقعی که نیابت سلطنت باقی بود بودجه کابینه سلطنت هم بود بعد که تاجگذاری شد تبدیل به کابینه سلطنت شد البته مقام سلطنت مقام عالی است و سلطان نماینده کل مملکت است و مقام ریاست کابینه آن هم بالاتر از مقام ریاست کابینه وزارت خانه ها خواهد بود و این ماهی هزار و هفتصد و پنجاه تومان از برای يك عده که بایستی تکالیف مهمی را انجام بدهند چیز زائدی نیست قانون اساسی يك کارهایی را برای مقام سلطنت اختصاص داده از قبیل دادن امتیازات اعطای نشانها و فراتین وغیره و نمی توان بمقام سلطنت تکلیف کرد که این امور را به کابینه ریاست وزرا رجوع نماید و فقط اعضاء را خودشان بکنند مقام سلطنت باید کابینه داشته باشد و شاید خیلی اسرار باشد که باید در کابینه سلطنت معفوظ بماند بنا بر این بقیه بنده این بودجه فوق العاده نیست و باید تصویب شود

رئیس - در این باب مذاکرات کافی نیست؟

(بعضی گفتند کافی است)

رئیس - رأی میگیریم بیست و یک هزار تومان که بترتیب ماده العاقبه نوشته خواهد شد آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند (عده قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد مواد یازده گانه ضمیمه ماده يك تصویب شده است حالا باید ماده اول رایوروت بر گردیم و بآن ماده رأی بدهیم ولی قبلاً پیشنهادی از طرف آقای حائری زاده شده است قرائت می شود اگر قابل توجه شد به کمیسیون می رود والدر ماده اول رأی گرفته می شود

(آقای تدین پیشنهاد مزبور را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

چون آقایان نمایندگان تکبیه گناه تصویب نمودن فقرات بودجه را فقط و فقط مملکتی برای تطابق دخل و خرج مبلغی کسر کرده بنده گمان می کنم اگر برای بودجه دربار مبالغی که تصویب شده زیاد نباشد کم نیست دیگر جهت ندارد که با مبلغی اضافه کنیم بملازمه شاه هم امروز در مملکت نیست وقتی اعلیحضرت تشریف نداشتند باشند کابینه سلطنتی کاری ندارد هر وقت تشریف آوردند دولت پیشنهاد کند تا در آن موقع تصویب شود

رئیس - آقای فهیم الملك (اجازه)

فهیم الملك - آقای حائری زاده اشتباه فرمودند جزه بودجه دربار سلطنتی همچوقت بمجلس نمی آید از برای دربار همیشه بودجه بطور کلی تصویب می شود و با اینکه ماهی سی هزار تومان در مجلس دوم از برای دربار سلطنتی تصویب شد مجلس با اطلاع از اوضاع دربار بودجه هم برای کابینه نیابت السلطنت معین کرده و تا

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - عرض ندارم

رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه)

سهام السلطان - راجع باین پیشنهادی که آقای حائری زاده فرمودند البته اگر رایوروت کمیسیون راجع بملاحظه فرمائید تا يك اندازه معلوم می شود که مدرک کمیسیون بودجه هم عایدات سنی بیچی ثیل بوده و در آن موقع خود آقای رئیس - الوزراء هم در کمیسیون بودجه تشریف داشتند و این صورتهای با حضور خود ایشان نوشته شده و دولت حاضر هم همان صورتها را تعقیب می کند در صورتی که خود دولت موافق بود و کمیسیون هم تصویب کرد بنده نمی دانم از چه نقطه نظری - فرمائید ترتیب جدیدی اتخاذ شود

رئیس - عرض آقای حائری زاده این است این پیشنهاد که از طرف کمیسیون بودجه شده رد شود

حائری زاده - اجازه می فرمائید

رئیس - اینکه عرض کردم توضیح بدهید برای این بود که مطالبتان را بیکمرتبه بفرمائید مکرر نمی شود توضیح داد (بعضی اظهار نمودند که رأی گرفته شود)

رئیس - پیشنهاد ایشان مجدداً قرائت می شود و رأی می گیریم (مجدداً قرائت شد)

رئیس - آقایانی که این پیشنهاد را قابل توجه می دانند قیام فرمایند (فقط آقای حائری زاده قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه نشد - ماده اول قرائت می شود و رأی می گیریم (آقای تدین بمضمون ذیل قرائت نمودند)

ماده اول بتشکیرات مملکتی و وزارت خانه ها مطابق ضمیمه ذیل اعتبار داده می شود که در حدود آن اعتبارات بودجه مشروح سنه ایت ثیل خود را تهیه کرده برای تصویب مجلس شورای توسع وزارت مالیه ارسال دارند

رئیس - آقایانی که این ماده را تصویب می کنند قیام فرمایند (اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شده ماده دوم قرائت می شود (بمضمون ذیل قرائت شد)

ماده دوم - وزارت مالیه مکلف است که باسرع اوقات بودجه مشروح عایدات مملکتی را تهیه نموده و بمجلس شورای ملی تقدیم دارد

رئیس - مخالفی نیست؟ (گفته شد خیر)

رئیس - رأی می گیریم آقایانی که ماده دوم را تصویب می نمایند قیام فرمایند (غالب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شده ماده سوم (بشرح ذیل قرائت شد)

ماده سوم - وزارت مالیه مأمور است که از اول سنه ایت ثیل شمسی مصارف مملکتی را در حدود اعتبارات منظور در ضمیمه این قانون تأدیه نماید

هر یک از وزارت خانه ها که بودجه مشروح خود را تا یازدهم حوت هذه السنه تغاوی ثیل بمجلس شورای ملی پیشنهاد ننوده باشند حق دریافت هیچ نوع وجهی را از اول حمل ایت ثیل نخواهند داشت

رئیس - در ماده سوم مخالفی نیست؟ (مخالفی نشد)

رئیس - آقایانی که ماده سوم را تصویب می فرمایند قیام کنند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد: ماده چهارم (آقای تدین بشرح آتی قرائت نمودند)

ماده ۴ - کلیه وزارت خانه ها مکلف هستند که يك قسمت از مبلغی را که در مواد ضمیمه این قانون تصویب می شود بعنوان اعتبار خصوصی برای مخارج پیش بینی شده در بودجه خود منظور دارند. میزان اعتبار خصوصی همان خواهد بود که در بودجه های سال بیچی ثیل منظور شده و هر گاه در بودجه های جدید اعتبار خصوصی کمتر از سال بیچی ثیل منظور شده آن کسر و نقصان در صورت باید متناسب با مبلغی باشد که از بودجه سال قبل در هذه السنه کسر شده است

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - بنده می خواستم از آقای سهام السلطان که از طرف کمیسیون بودجه اظهار اطلاع خواهند فرمود سؤال کنم که آیا میتوانند مخارج پیش بینی نشده و اعتبار سنی بیچی ثیل را بفرمایند چقدر بوده یا خیر؟

سهام السلطان - در بودجه وزارتخانه ها يك اعتبار صدی سه منظور شده و علاوه بر اعتبار صدی سه برای بعضی مخارج از قبیل سوخت و غیره هم يك اعتباراتی منظور شده بوده است و در موقعیکه در کمیسیون مذاکره میشد همان اعتباراتی را که برای وزارتخانه ها در بودجه سال بیچی ثیل منظور شده بود تصویب نمودند و قرار شد در بودجه های جدید هم همان اعتبارات نوشته شود ولی اگر بخواهند از آن اعتبارات کم بکنند به همان نسبتی که از مبلغ بودجه کسر شده است کسر شده است کسر نمایند ولی اعتباریکه در بودجه بیچی ثیل منظور شده صدی سه بوده است که در تمام وزارتخانه ها معمول میباشد و يك اعتبارات دیگری هم از قبیل سوخت و بعضی مخارج دیگر هست که آن اعتبارات هم موافق سنی بیچی ثیل باید در بودجه منظور شود که محتاج بخواستن اعتبار

تائوی نشوند

رئیس - دیگر ایرادی نیست؟ (اظهاری نشد)

رئیس - رأی میگیریم ماده چهارم آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند (اکثر نمایندگان قیام نمودند)

تصویب شده ماده پنجم قرائت میشود

ماده پنجم - کلیه اعتبارات خصوصی که در بودجه های وزارتخانه ها منظور میشود و همچنین مبلغی که برای مخارج پیش بینی شده مملکتی در بودجه وزارت مالیه منظور شده است نباید بمصرف حقوق اداری و وظیفه و شهری و اضافه حقوق و امثال آن برسد

رئیس - در این ماده مخالف نیست؟ (گفتند خیر)

پس رأی میگیریم آقایانیکه ماده پنجم را تصویب میکنند قیام فرمایند - (قریب با اتفاق قیام فرمودند) - تصویب شد ماده ششم

(بشرح ذیل قرائت شد)

ماده ششم - نهصد و پنجاه هزار تومان محل برای مخارج پیش بینی نشده مملکتی منظور میشود

وزارت مالیه میتواند در هر ماه تا میزان چهار هزار تومان از این مبلغ را مطابق تصویب نامه های هیئت وزراء تأدیه نموده و صورت این معارف را در آخر هر برج بمجلس شورای ملی تقدیم دارد

هر گاه مخارجی از این محل علاوه بر چهار هزار تومان لازم شود در هر مورد تحصیل اجازه بمجلس شورای ملی لازم خواهد بود

رئیس - آقای دولت آبادی (اجازه)

حاج میرزا علی محمد دولت آبادی - صدر و ذیل این ماده با هم منافات دارد در صدر آن نهصد و پنجاه هزار تومان بدولت اعتبار داده میشود بصرف پیش بینی نشده برساند بعد محدود میکند که در هر ماه زیاده از چهار هزار تومان حق بصرف برساند و اگر زیاد باشد باید به تصویب مجلس شورای ملی برسد بنا بر این صدر و ذیل این ماده با هم مخالفت دارد

رئیس - آقای مستشار السلطنه موافق یا مخالف؟

مستشار السلطنه - مخالفم

رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه)

سهام السلطان - سابقاً در این موضوع توضیح داده شد که این نهصد و پنجاه هزار تومان اعتباری است برای مخارج پیش بینی نشده مملکتی و برای تعدیل بودجه جمع و خرج که در بودجه این مبلغ برای مخارج پیش بینی نشده نوشته می شود بعد در این ماده اجازه وزارت مالیه داده میشود که تا میزان ماهی چهار هزار تومان از این وجه را بحسب تصویب نامه هیئت وزراء بپردازد

وآخر هر ماه صورتش را بمجلس بفرستند واصله از آن مبلغ هر قدر شود باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد پس در واقع این مبلغ برای تعدیل بودجه نوشته شود و قسمت ماده يك قسمت آن بموجب تصویب نامه هیئت وزراء پرداخته میشود و صورت آن در آخر هر ماه بمجلس تقدیم میشود و بکسب و تکسب دیگر بانصوب مجلس خواهد بود .

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)
مستشار السلطنه - اگر در نظر باشد مدافعین اعتبار نهصد و پنجاه هزار تومان هر وقت دفاع میکردند میفرمودند این اعتبار نهصد و پنجاه هزار تومان در صورتیکه اعتبار باشد ممکن است خرج کند بانگند و بنده از این مبلغ چهل هزار تومان مسلم است منتهی اگر زیاد تر خواستند خرج کنند بمجلس رجوع خواهد شد .

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)
حاج شیخ اسدالله - این نهصد و پنجاه هزار تومان اعتبار نیست يك مجلس است که در جزء بودجه کل مملکتی برای تعدیل جمع و خرج و مخارج پیش بینی نشده مملکت گذارده شده و از این نهصد و پنجاه هزار تومان کمیسیون تا چهل هزار تومان اعتبار داده اند که در هر ماه میتوانست دولت بدون مراجعه بمجلس خرج کند و در آخر هر ماه صورت حساب آن را بمجلس بیاورند و اگر اضافه از چهل هزار تومان محتاج بخرج شد باید از مجلس اجازه بخواهند این نهصد و پنجاه هزار تومان را برای تعدیل بودجه مین کرده اند نه اینکه نهصد و پنجاه هزار تومان را دولت خرج بکنند باز هم اگر اعتباری دولت خواست بمجلس رجوع کند چنین چیزی نیست .

رئیس - آقای فہیم الملک موافقت؟
فہیم الملک - بلی .

رئیس - آقای سلیمان میرزا - توضیحی میخواهم
رئیس - بفرمایند .

سلیمان میرزا - بنده ماده پنجم را با ماده هشتم تماماً میخواهم و میخواهم بدانم نظر کمیسیون که باین ماده رای داده همین است که عرض میکنم ، یا خیر ؟ آیا این نهصد و پنجاه هزار تومان چهل هزار تومان و اضافه آن که باید بتصویب مجلس برسد از برای موقع حمل به بعد است و ربطی به حالا تا اول حمل ندارد یعنی ماده هشتم متعلق به حالا تا اول حمل است و ماده پنجم از اول حمل بعد بمجلس رجوع است یا خیر ؟

مخبر - بلی همینطور است .

وزیر عدلیہ - بنده در ضمن اینکه آقای مستشار السلطنه توضیح میخواهند خواستم همین بیان شاهزاده سلیمان میرزا را بگویم یعنی اعتبار از حالا تا اول حمل

را ماده هشت مین میکند و نهصد و پنجاه هزار تومان از حمل بیعت است که در ضمن بودجه منظور خواهد شد .

رئیس - اگر باین ماده رای داده شود لایحه ای که صورت آنها ذکر شد بکمیسیونهای مربوطه رجوع گردیده ساقط خواهد شد .

وزیر عدلیہ - البته همینطور است اگر ماده هشت تصویب شود دولت مستثنی از آن اعتبارات خواهد بود .

رئیس - آقای امین الشریعہ - بلی .

رئیس - آقای سدید الملک موافقت یا مخالف ؟

سدید الملک - بنده مخالفم
رئیس - بفرمایند
سدید الملک - مخالفت بنده از نقطه نظر اتکاء بفرمایش آقای رئیس - الوزراء است که آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند که آقای رئیس الوزراء بیان مجلس شورای ملی نمیکند مثل اینکه نظایش هم در این مدت پیش آمده بنا بر این بنده این نهصد و پنجاه هزار تومان را از یاد میدانم **وزیر عدلیہ** - اگر چه چند مرتبه در این باب توضیح داده ام ولی برای اینکه رفع سوء تفاهم بشود یک مرتبه دیگر هم عرض میکنم فرمایشی که آقای رئیس الوزراء فرمودند بر جای خود صحیح است در جلسه گذشته بنده هم عرض کردم آقای رئیس - الوزراء تصدیق گرفته اند دیناری بدون تصویب مجلس خرج نکنند و متوسل بصدر تصویب نامه نشوند ولی این پول نیست این يك اعتبار مجلسی است از برای حمل به بعد و از حالا تا اول حمل بموجب ماده هشت پنجاه هزار تومان اعتبار داده شده **رئیس** - دیگر مخالفی نیست؟ (اظهاری شد)
رئیس - پیشنهادی از طرف آقای ارباب کبخسرو شده است قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)

رئیس - بفرمایند .

سلیمان میرزا - بنده ماده پنجم را با ماده هشتم تماماً میخواهم و میخواهم بدانم نظر کمیسیون که باین ماده رای داده همین است که عرض میکنم ، یا خیر ؟ آیا این نهصد و پنجاه هزار تومان چهل هزار تومان و اضافه آن که باید بتصویب مجلس برسد از برای موقع حمل به بعد است و ربطی به حالا تا اول حمل ندارد یعنی ماده هشتم متعلق به حالا تا اول حمل است و ماده پنجم از اول حمل بعد بمجلس رجوع است یا خیر ؟

مخبر - بلی همینطور است .

وزیر عدلیہ - بنده در ضمن اینکه آقای مستشار السلطنه توضیح میخواهند خواستم همین بیان شاهزاده سلیمان میرزا را بگویم یعنی اعتبار از حالا تا اول حمل

بخواهند خرج کنند باید با اجازه خاص مجلس باشد .

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)
محمد هاشم میرزا - این پیشنهاد فدوی عملی نیست و مسئله ام این است که همان روز آخر ماه حتماً صورت حساب را به بند در صورتیکه اینطور نمیشود و افلا باید ده روز فرجه بدهند زیرا همان روز آخر ماه نمیشود صورت حساب آنها کرده و بمجلس داد

وزیر عدلیہ - بنده متأسفانه در این پیشنهاد دو عیب بنظر می رسد که باید عرض کنم اگر چه در عمل ممکن بود بنده از جانب دولت قبول کنم بجهت اینکه مراعات نظارت مجلس شورای ملی را بکنند البته میتوانست صورت خرج را هر چه زودتر پیشنهاد کند ولی دو عیب بنظر من می رسد یکی اینکه برای تخطی از رای مجلس عدم تادیب پول کافی نیست زیرا اگر يك وزیر مالیه باشد که از اراده مجلس سر بیچی کند جزایش فقط این نیست که در ماه های بعد پول ندهد یکی دیگر این است که فرض کنید وزیر مالیه قصور بکند صورت های لازمه را بکمیسیون بودجه نیندھد این مستلزم این نیست که سایر ادارات مجازات شوند و بآنها پول داده نشود و از این نقطه نظر بنده این پیشنهاد را ناقص میدانم .

رئیس - نسبت بمقابل توجه بودن این پیشنهاد رای میگیریم ....

ارباب کبخسرو - بنده در روز فرجه را قبول میکنم مزید شود
رئیس با اضافه شدن دمر روز قرائت میشود و رای میگیریم (شرح آنی قرائت شد)

هر گاه تا دمر روز بعد از موقع مقرر وزارت مالیه صورت تقدیم مجلس ننوده باشد تادیب ماه های بعد موقوف بتصویب خاص مجلس شورای ملی خواهد بود .

رئیس - رای میگیریم بمقابل توجه بودن این پیشنهاد آقایانیکه قابل توجه میدانند قیام فرمایند

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)
رئیس - قابل توجه شد ماده هفتم قرائت میشود .

(آقای تدین بشرح ذیل قرائت نمودند)

ماده هفتم - تعیین تکلیف شهریه ها و مستمزها که مجموع آنها مطابق صورت ارسالی وزارت مالیه يك ملیون و دو سست و دوازده هزار و سیصد و چهار تومان نقد و ششصد و بیست و پنج خروار و هشتاد و هفت من گندم و نهصد و سی چهار خروار و بیست و شش من جو یکصد و نود خروار و بیست و چهار من شلتوک است در انتظار رسیدن صورت جزء

منوط بتصویب خاصی است که پیش نهاد آن پس از مذاقه از طرف کمیسیون بودجه بمجلس شورای ملی تقدیم خواهد شد .

رئیس - آقای فہیم الملک (اجازه)
فہیم الملک - بنده این را زائد میدانم بجهت اینکه این رایورث در شانزدهم جدی نوشته شده بود و در آن موقع کمیسیون بودجه برای اینکه این رایورث تا اول دلو تصویب شود برای شهریه ها این نظر بدرا اتخاذ کرده بود ولی حالیه که آخر سال نزدیک شده است تصویب بمجلس برای ایت ثبل آئینه خواهد بود کمیسیون هم صورت شهریه هارا ملاحظه کرده است و امید واریم در آتیه نزدیک رایورث آنرا بمجلس بدهند و باین ماده بی تناسب بنظر می آید در مواد دیگر يك طرز عبارتی نوشته اند که صورت قانونی دارد ولی این ماده صورت قانونی ندارد بنا بر این خوب است مسکوت عنه بگذاریم تا کمیسیون بودجه رایورث خودش را بدهد و اگر لازم بداند قید شود باید نوشت صورت شهریه ها و مستمزها که بعد از این تصویب خواهد شد به این بودجه اضافه میشود

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)
مستشار السلطنه - بنده بایانات آقای فہیم الملک موافقت

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)
محمد هاشم میرزا - ملاحظه فرمایند که در این ماده ما هم بآرزوی خودمان موفق می شویم و بترتیبی که مقتضی است رای میگیریم اگر هم رایورث خود را بزودی تقدیم مجلس نکرد شهریه ها توقیف است تا تکلیف معلوم شود

رئیس - آقای ارباب کبخسرو (اجازه)
ارباب کبخسرو - بنده در این باب سئوای دارم و چون آقای مخبر نیستند ندانم از کسی سئوال بکنم این ماده يك طوری نوشته شده است که بنظر بنده اینطور که باید روشن و واضح باشد نیست و هیچ تکلیفی معین نمیکند زیرا معلوم نیست تا وقتیکه صورت شهریه و مستمزها از کمیسیون بودجه نیامد و مجلس تکلیف آنرا معین نکرده است این شهریه ها چه حالتی خواهند داشت ؟ آیا در ردیف همان مسئله که نوشته شده (هر گاه تا پانزدهم حوت بودجه های جزء بمجلس نیامد و کلیه خرج مملکتی بمجلس پیشنهاد نشده باشد هیچ مبلغی نباید تأدیبه و پرداخت شود) یعنی مادامی که رایورث کمیسیون بودجه بمجلس تقدیم نشده باشد نباید شهریه ها و مستمزها پرداخته شود یا صورت دیگر دارد که این يك مسئله است که بنده نمیفهمم زیرا مینویسد تعیین تکلیف شهریه ها و مستمزها منوط بتصویب خاصی است که پیش نهاد آن پس از مذاقه

سلیمان میرزا - اگر چنانچه آقای فہیم الملک میفرمایند رایورث کمیسیون بودجه فرضاً در جلسه بعد بمجلس می آید باز بودن این ماده ضرری ندارد و اگر فرض شود که رایورث کمیسیون بعد خواهد آمد پارلازم است این ماده ذکر شود که همه بدانند دولت متذکره است که مستزمی آنچه در ایام فترت بدون تصویب مجلس شورای ملی رای داده شود نباید پرداخت شود تا وقتیکه این رایورث بمجلس بیاید و انشاء الله بکسب رفا آن حقوقیکه هزار تومان و هفتصد تومان و چهارصد تومان برای متولین این مملکت در ایام فترت داده شده حذف کنیم و بروی آنها قلم بکشیم و رعایت حال قرار بکنیم و اگر این ماده نباشد بنده تصور میکنم این شهریه ها که من غیر استحقاق بتولین داده شده چون تکلیفشان معین نشده باز خواهند گرفت و در این مملکت که سرمایه آن کم است بنده دور از انصاف میدانم قرا بکلی بی چیز بمانند و شهریه های هزار تومان و دوهزار تومان بدون هیچ مجوز شرعی و قانونی برقرار بماند بنا بر این بنده این ماده را که بهترین مواد این لایحه میدانم زیرا که منظور نظر فقر مملکت است و آقای فہیم الملک هم وقتی این ماده را زائد تصور میفرمودند میگفتند رایورث کمیسیون بودجه بمجلس می آید خوب نم المطلوب فردا که رایورث کمیسیون می آید ما هم بآرزوی خودمان موفق می شویم و بترتیبی که مقتضی است رای میگیریم اگر هم رایورث خود را بزودی تقدیم مجلس نکرد شهریه ها توقیف است تا تکلیف معلوم شود

رئیس - آقای ارباب کبخسرو (اجازه)
ارباب کبخسرو - بنده در این باب سئوای دارم و چون آقای مخبر نیستند ندانم از کسی سئوال بکنم این ماده يك طوری نوشته شده است که بنظر بنده اینطور که باید روشن و واضح باشد نیست و هیچ تکلیفی معین نمیکند زیرا معلوم نیست تا وقتیکه صورت شهریه و مستمزها از کمیسیون بودجه نیامد و مجلس تکلیف آنرا معین نکرده است این شهریه ها چه حالتی خواهند داشت ؟ آیا در ردیف همان مسئله که نوشته شده (هر گاه تا پانزدهم حوت بودجه های جزء بمجلس نیامد و کلیه خرج مملکتی بمجلس پیشنهاد نشده باشد هیچ مبلغی نباید تأدیبه و پرداخت شود) یعنی مادامی که رایورث کمیسیون بودجه بمجلس تقدیم نشده باشد نباید شهریه ها و مستمزها پرداخته شود یا صورت دیگر دارد که این يك مسئله است که بنده نمیفهمم زیرا مینویسد تعیین تکلیف شهریه ها و مستمزها منوط بتصویب خاصی است که پیش نهاد آن پس از مذاقه

کمیسیون بودجه تقدیم مجلس خواهد شد این عبارت قدری کش دار است زیرا اگر تا یکسال دیگر هم کمیسیون بودجه رایورث خود را تقدیم نکند آنوقت این امر چه صورت دارد بنا بر این بنده عقیده ام این است مطلب را درست توضیح فرمایند که چه حالی خواهد داشت؟

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)
حاج شیخ اسدالله - آقایان متذکر این نکته هستند که این عبارت راجع ببعد از حمل است و کمیسیون بودجه هم چند روز است در خصوص شهریه ها داخل مذاکره شده و مقصود از این ماده این است که مادام که مجلس نسبت بشهریه ها و مستمزها يك تصدیق قطعی اتخاذ نکرده و يك رای قاطعی نداده است دیناری نباید تأدیبه شود و همین قسم از حمل با آن طرف هم توقیف باشد تا وقتیکه مجلس شورای ملی تکلیف این شهریه ها و مستمزها مستمزها را معلوم کند این است که در این ماده قید شود چون تکلیف شهریه ها و مستمزها هنوز معلوم نشده است لذا موقوف تصدیق جدید مجلس خواهد بود

رئیس - مذاکرات در این باب کافی است یا نه؟
(بعضی گفتند - کافی است)
محمد هاشم میرزا - بنده توضیحی دارم .

رئیس - آقای فہیم الملک (آقای تدین بضمون ذیل قرائت نمودند)
بنده پیشنهاد میکنم ماده هفت بترتیب ذیل نوشته شود :

ماده ۷ میزان شهریه ها و وظایف و مستمزات پس از تصویب مجلس باین بودجه علاوه میشود (فہیم الملک)
رئیس - (خطاب بآقای فہیم - الملک) توضیح بدهید .

فہیم الملک - آقایان باید در نظر بگیرند که ما ملا این جالایحه بودجه برای تعدیل جمع و خرج مینویسیم و اگر لایحه دیگری در نظر باشد منوط بملاحظات و نظریات دیگری است .

بنده اساساً در شهریه ها و مستمزات نظر ندارم هر چه می خواهند بکنند لکن در يك ماده قانونی نمی شود گفت فلان ماده بعد از جرح معلوم می شود بلکه ما می خواهیم جمع کلیه مخارج دولت را برای سال آتیه معلوم کنیم بنا بر این مخارج شهریه ها و غیره را که قلمتایه نشده باید در نظر بیاوریم که بایستی بر مخارج مملکتی اضافه شود پس خوب است بتصویب مجلس شورای ملی اکتفا کنیم و جمع کل آنرا تصدیق نکرده

باشیم و بتوسیسم پس از تصویب مجلس باین بودجه اضافه خواهد شد

وزیر عدلیہ - نظر اصلی از تقدیم این ماده بمجلس شورای ملی اولاً این بود که نمایندگان محترم از مبلغ شهریه و مستمزها بمعمول است مطلع باشند و ثانیاً در موقعی که تعدیل بودجه را در نظر می گیرند باید در نظر داشته باشند که يك چنین مبلغی هم در بودجه اضافه می شود مقصود اصلی از تقدیم ماده ۷ این بود ولی پیشنهاد آقای فہیم الملک هم این مقصود را تأمین می کند و بنده قبول نمی کنم پیشنهاد ایشان بجای ماده هفتم گذارده شود

رئیس - اول باید رای گرفت به آنچه کمیسیون پیشنهاد کرده است **وزیر عدلیہ** - خیلی خوب است **رئیس** دو فقره پیشنهاد رسیده است یکی از طرف آقای زنجانی و دیگری از طرف آقای مستشار السلطنه - قرائت می شود

(پیشنهاد آقای زنجانی را آقای تدین بمضمون ذیل قرائت کردند)
بنده پیشنهاد می کنم که ماده هفتم چنین نوشته شود

ترتیب شهریه ها و مستمزات پس از ملاحظه و نظریات کمیسیون بودجه ضمیمه بودجه های دیگر تا نصف حوت برای تصویب مجلس پیشنهاد خواهد شد و اگر تأخیر بشود تأدیبه نخواهد شد

زنجانی - تفکیک کردنش بی مورد است البته مستمزات هم باید بمجلس بیاید پس از تصویب ضمیمه بودجه بود ولی اینکه آن مستمزات شهریه ها هم بتصویب مجلس رسیده باشد باز باید بمجلس بیاید **رئیس** رای می گیریم بمقابل توجه بودن این پیشنهاد - آقایانی که این پیشنهاد را قابل توجه می دانند قیام فرمایند (سؤال شد کدام پیشنهاد) دو دفعه قرائت شد و دو دفعه توضیح دادند باز می فرمایند کدام پیشنهاد رای می گیریم به پیشنهاد آقای زنجانی آقایانی که پیشنهاد ایشان را قابل توجه می دانند قیام فرمایند (عده قلبی قیام نمودند)

تصویب نشد - پیشنهاد آقای مستشار السلطنه قرائت می شود .

(بمضمون ذیل قرائت شد)
این بنده جالباً ماده هفتم را در بودجه پیشنهادی دولت زائد میدانم (مستشار السلطنه)
مستشار السلطنه - همانطور که آقای سلیمان میرزا علاقمند هستند از طرف خزانه دولت شهریه داده نشود بنده هم علاقمند هستم ولی عرض می کنم دولت ایران به بعضی اشخاص بی بضاعت که بعد صورت آن تقدیم مجلس شورای ملی خواهد شد و البته تصویب خواهد گردید باید شهریه های بدهد و از آنان نگاهداری کند باین نظر اشخاصی کدر ادوار سابق

حاج شیخ اسدالله - در قسمت آخر پیشنهاد نوشته شده بصورت شهریه و مستمزات بمجلس نیامده مستزمی داده نخواهد شد نسبت بمستمزات بنده عقیده ندارم که داده نشود زیرا آنها ترتیبی دارد و بتصویب مجلس بوده است و گمان می کنم که کمیسیون بودجه و مجلس شورای ملی هم نظری داشته باشند که مستمزات را قطع کنند بلکه مقصود شهریه ها و تصویب نامه هائی که بی مورد از طرف بعضی دولت های وقت صادر شده مقصود از این پیشنهاد این است که آن شهریه های که بموجب تصویب نامه ها برقرار شده اگر داده نشود بنده موافقم ولی اگر مقصود اجازه ندادن به پرداخت مستمزات و غیره است بنده با این کیفیت مخالفم **رئیس** - یکدفعه دیگر قرائت میشود و بعد بمقابل توجه بودن نش رای می گیریم (مجدداً پیشنهاد آقای زنجانی قرائت شد)
بنده پیشنهاد می کنم که ماده هفتم چنین نوشته شود :

ترتیب شهریه ها و مستمزات پس از ملاحظه و نظریات کمیسیون بودجه ضمیمه بودجه های دیگر تا نصف حوت برای تصویب مجلس پیشنهاد خواهد شد و اگر تأخیر بشود تأدیبه نخواهد شد

زنجانی - تفکیک کردنش بی مورد است البته مستمزات هم باید بمجلس بیاید پس از تصویب ضمیمه بودجه بود ولی اینکه آن مستمزات شهریه ها هم بتصویب مجلس رسیده باشد باز باید بمجلس بیاید **رئیس** رای می گیریم بمقابل توجه بودن این پیشنهاد - آقایانی که این پیشنهاد را قابل توجه می دانند قیام فرمایند (سؤال شد کدام پیشنهاد) دو دفعه قرائت شد و دو دفعه توضیح دادند باز می فرمایند کدام پیشنهاد رای می گیریم به پیشنهاد آقای زنجانی آقایانی که پیشنهاد ایشان را قابل توجه می دانند قیام فرمایند (عده قلبی قیام نمودند)

تصویب نشد - پیشنهاد آقای مستشار السلطنه قرائت می شود .

(بمضمون ذیل قرائت شد)
این بنده جالباً ماده هفتم را در بودجه پیشنهادی دولت زائد میدانم (مستشار السلطنه)
مستشار السلطنه - همانطور که آقای سلیمان میرزا علاقمند هستند از طرف خزانه دولت شهریه داده نشود بنده هم علاقمند هستم ولی عرض می کنم دولت ایران به بعضی اشخاص بی بضاعت که بعد صورت آن تقدیم مجلس شورای ملی خواهد شد و البته تصویب خواهد گردید باید شهریه های بدهد و از آنان نگاهداری کند باین نظر اشخاصی کدر ادوار سابق

شهریه برایشان مجلس تصویب کرد و یا خود دولت ضرورت و استحقاق حق آنها را احساس کرده است حالا دیگر مجلس نظر ندارد این قبیل شهریه‌ها را قطع کند بنابراین لازم نیست این ماده را مطرح فرار دهیم و بنده با پیشنهاد آقای فهم‌الملک هم موافقم و مقتضی است آنرا بموقع عمل بگذارند.

رئیس - راجع باین پیشنهاد نباید رای گرفت زیرا مفادش این است که ماده هفتم حذف شود البته اشخاصی که معتقد به حذف ماده هستند بماده رای نخواهند داد.

وزیر مالیه - پیشنهاد آقای فهم‌الملک چه حالتی پیدا خواهد کرد ؟

رئیس - اول رای می‌گیریم بماده هفتم پیشنهادی کمیسیون اگر رد شد پیشنهاد ایشان قبول میشود

آقایانی که ماده هفتم پیشنهادی کمیسیون را تصویب میکنند قیام فرمایند اکثر نمایندگان قیام نمودند تصویب شده ماده هشتم مطرح است .

(آقای تدین بمضمون ذیل قرائت نمودند)

مبلغ پنجاه هزار تومان برای مخارج فوق العاده مملکتی تا اول حمل ایت ایل بدولت اعتبار داده می‌شود که در موقع لزوم بموجب تصویب نامه های صادره از هیئت وزرا وزارت مالیه تأدیبه و صورت آن را در آخر برج بمجلس شورای ملی تقدیم دارد

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده موافقم اگر اجازه میفرمائید توضیح بدهم **رئیس -** نسبت باین ماده مخالفی نیست رای میگیریم آقایانی که ماده هشتم را تصویب میکنند قیام فرمایند .

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)

تصویب شد در باب ماده شش که پیشنهاد شد و قابل توجه شد باید بکمیسیون برود و برای روز یکشنبه میماند عجالتاً اگر آقایان موافق باشند چند دقیقه تنفس داده می‌شود .

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - چند فقره سؤالات در دستور است که آقایان وزراء برای جواب حاضر شده اند ولی قبلاً پارچه مطالب است که باید بر عرض آقایان برسد .

اولاً - آقای مؤمن السلطنه بواسطه کسالت مزاج از کمیسیون خارجه استعفا داده اند .

ثانیاً - انتخاباتی که امشب برای

کمیسیون خارجه شده است و سه نفر عضو بنا بود معین شوند آقای فهم‌الملک با کثرت پنجاه و شش رای و آقای حاج نصر السلطنه با کثرت پنجاه و سه رای و آقای وحید الملک با کثرت پنجاه رای انتخاب شده اند .

ثالثاً - آقای آقا سید محمد باقر دست غیب تلگرافاً دو ماه اجازه مرخصی خواسته اند تقاضای ایشان بکمیسیون عرایض و مرخصی ارجاع شد و کمیسیون تصویب نکرده است حالا باید رای گرفته شود

آقایانیکه بر طبق رایوردت کمیسیون رای میدهند یعنی مرخصی آقای دست غیب را تصویب میکنند قیام فرمایند .

(عده کثیری قیام نمودند)

رئیس تصویب شد .

وزیر عدلیه - عقب از این که مجلس مجلس داخل در دستور شود اجازه می‌خواهم قانون ثبت اسناد را مسترد بدارم چون یک ماده از آن باید اصلاح شود بعد از اصلاح مجدداً تقدیم خواهم کرد .

رئیس بسیار خوب در کمیسیون است مسترد می‌شود

آقای در الملک راجع بدمم اجرای احکام از آقای وزیر عدلیه سؤال داشتند .

رکن الملک - این سؤال سابقاً شد و جواب هم فرمودند .

رئیس - آقای سردار معظم کردستانی راجع بودجه و تشکیلات جدید عدلیه سؤالی داشتند .

سردار معظم کردستانی - در موقعی که ماده هشتم ضمیمه قانون بودجه مطرح مذاکره بود آقای وزیر عدلیه در ضمن بیاناتشان اشاره فرمودند که در ضمن تشکیلات جدید و اصلاحاتی در نظر گرفته اند میخواهند عدلیه بعضی جاهارا حذف کنند چون وقتی نمایندگی ما از یک

مجلس تصویب شد اساساً مثل این است که نماینده تمام ایران هستیم ولی در عین حال انکار نخواهند فرمود که هر کس علاقه اش بعوزه انتخابیه خود زیاد تر است از این جهت خواستم از آقای وزیر عدلیه سؤال کنم آیا عدلیه کردستان هم جزو نقاطی که خواستند حذف کنند هست یا نه ؟

وزیر عدلیه - همانطور که در یک موقعی اینجا عرض کردم یکی از اصلاحاتی که وزارت عدلیه در نظر دارد ایجاد محاکمی است که حقوق آنها مطابق بودجه پیش بینی شده و تأدیبه شود زیرا تجربه بما نشان داده تأسیس محاکمی که خودشان از محل تحصیل عواید معوق می‌کنند در عرض منفعت همیشه ضرر داشته دست با معرظ مانمن این اصل البته یکی از مهمترین شرایط تأسیس محاکم داشتن پول است و

مجلس شورای ملی اعتباراتی تصویب کرده است که بنده مکلف خواهم بود در حدود همان اعتبار اول دو اثر قضائی مرکز و بعد بقدر ممکن و میسر باشد **دوایر** قضائی ولایات را تنظیم و تشکیل دهیم و بعد بودجه آنرا بمجلس شورای ملی تقدیم کنیم .

مطابق بر آوردیکه تا حال بمحل آمده فقط ما توانسته ایم در حدود مبلغی که مجلس کرد تصویب چهار حوزه استثنائی و چهار حوزه ابتدائی پیش بینی کنیم و مبلغ حقوق حوزه هائی که عرض کردم سیصد و نود و نه هزار و نهصد تومان شده است ولی از نقطه نظر عدم مجروحیت پارچه از نقاط مهمه مملکت یک افلام اضافه اهم بر بودجه پیشنهاد خواهد شد که من جمله کردستان است و برای آنجا بنده در بودجه یک محکم ابتدائی قائل شده ام که مخارجش با خرج دولت اداره شود و امیدوارم بزودی بودجه آنها بمجلس تقدیم شود آنوقت حکمیت در حفظ با حذف محاکم هر یک از نقاط منظوره باراده مجلس شورای ملی خواهد بود

سردار معظم کردستانی - توضیحاتی که آقای وزیر عدلیه بیان فرموده اند البته بجا و بوقع است و البته همه ما نمایندگان بنا این اصل کل که تبدیل جمع و خرج است موافقم اما از نقطه نظر اینکه خودشان از اهلیکی از ایالات ویرگریه مخصوص آنند و دستند حالا بوزارت عدلیه منصوب شده اند تصدیق می‌فرمایند که مرجع نظلم برای ضعفا و فقراء خاصه در نقاط دور از مرکز و یک نقطه مهمی مثل کردستان عدلیه است و البته هنگام زمامداری وجهی الله مثل آقای مشیرالدوله باید دامنه عدل در تمام ایران وسعت پیدا کرده و در همه جا حکمفرما گردد نکته دیگری که لازم است عرض کنم این است بطوری که اغلب آقایان در موقعی که بودجه وزارت داخله مطرح بود می‌گفتند از عملیات آقایان حکام باید جلوگیری کرد با اینکه تا حال ما یک عدلیه منظم و مرتبی نداشته ایم باز در اغلب اوقات یک مترسی برای حکام بوده است که در نتیجه زیاد نتوانسته اند در امور قضائی دخالت کنند باز از آقای وزیر عدلیه استدعا دارم توجه خاصی نسبت بکردستان مبذول دارند که هم نمایندگان کردستان را قرین امتنان فرمایند و هم اهالی بدبخت آن حدود از عملیات رئیس الوزراء محبوب و وزیر عدلیه محترم امیدوار و مستظفر شوند

وزیر عدلیه - همینطور که عرض کردم بنده نه تنها با تأسیس محاکم قضائی در کردستان موافقم بلکه عقیده دارم در تمام نقاط کوچکتر از آنجا هم باید عدلیه خانه تأسیس کرد و قوه قضائیه را وسعت داد و امیدوارم عایدات مملکتی هم در آتیه این اجازه را بجا بدهد و موقع بودجه آنها از طرف بنده پیشنهاد خواهد شد انشاء الله سایر آقایان نمایندگان هم با نماینده محترم کردستان موافقت خواهند نمود که نظر به ایشان در تأسیس محاکم در کردستان تأمین شود

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله راجع به تشکیلات جدید عدلیه سؤالی دارند .

حاج شیخ اسدالله - بنده در جلسه قبل از آقای وزیر عدلیه سؤالی کرده ام که موکول بجلسه بعد فرمودند حالا نمی‌دانم برای جواب حاضرند یا نه ؟

وزیر عدلیه - فرمائید

حاج شیخ اسدالله - از قرار این که شنیده می‌شود اداره ثبت اسناد بدون قانونی تشکیل داده اند و ماهی سه هزار تومان هم بودجه آنرا معین نموده اند در حالیکه هیچ قانون ندارد و کار هم نمی‌کنند بنده خواستم سؤال کنم که آقای وزیر عدلیه در این خصوص چه نظریه دارند آیا نظرشان همین است که یک اداره ثبت اسنادی بدون قانون باماهی سه هزار تومان لا تکلیف بماند تا بعد قانونش بمجلس بیاید یا نظریه دیگری دارند در صورتی که تشکیلات بدون قانون نمیدانم چه صورت پیدا خواهد کرد

وزیر عدلیه - این که فرموده اند اداره ثبت اسناد بدون قانون است بنده درست ملتفت نشدم قانونی سابقاً در اداره ثبت اسناد در جریان بود قانون را هم قانون گذار می‌تواند نقض و ملغی کند بنده نظر جدیدی اتخاذ کرده ام و قانون آنرا پیشنهاد نموده ام ولی مادام که این پروژه و طرح قانونی بتصویب مجلس نرسیده همان قانون اولی عمل خواهد شد اما راجع بداره ثبت اسناد مثل سایر ادارات پارسال منحل بدهم بعداً برقرار خواهد شد و نسبت باعضای آنها احکامی داده و بودجه هم که تصویب کرده اند حالا آن بودجه صحیح است یا نه بنده کاری ندارم ولی مطابق تصویب مجلس دولت فقط از اول حمل مسئول بودجه خواهد بود و بنده حالا غیر از تصویب بودجه هائی که سابقاً در مقام عمل بوده وظیفه ندارم .

حاج شیخ اسدالله - ثبت اسنادی که تأسیس شده نمیدانم بودجه اش در چه کابینه تصویب شده است و بودجه هم که در مجلس گذشته است غیر از بودجه تشکیلات

چندیده است بنده کاری ندارم که آقای وزیر همان بودجه که سابقاً از مجلس گذشته او را تصویب کنند یا قانون ثبت اسناد را اصلاح کرده تغییر و تبدیل دهند فقط میخواستم بدانم اداره ثبت اسنادی هیچ کار ندارد و دولت اجازه نمیدهد امری بآن رجوع و معول شود چه صورت دارد ؟

اگر دولت میخواهد اداره ثبت اسناد دائر باشد باید بمرم اجازه دهد که امور خود را به آنها رجوع کنند و اگر هم نخواهد که مردم امور شانرا به آنها رجوع کنند پس وجود یک چنین اداره برای چیست ؟ و بودجه آن که از مجلس گذشته است در چه کابینه بوده است ؟

وزیر عدلیه - بودجه که راجع به ثبت اسناد حالیه است در تخاقوی نبل ۳۲۹ معادل سالی شصت و شش هزار و سیصد و شصت تومان تصویب شده که باید از اول سرطان بموقع عمل گذارده شود و این بودجه از اول سرطان هم بموقع اجرا گذارده شده است ولی برای آتیه البته تصویب کلمه بودجه منوط برای مجلس است .

رئیس - آقای سلیمان میرزا از آقای وزیر است و تلگراف راجع به کتکرات فرمودند صبح است و یازدهم حوت مدت کتکرات ایشان منقضی خواهد شد و همانطور که فرمودند یک شرايطی در مناقصه جدید منظور شده ولی ممکن است سوء تفاهم در نوشتن آن حاصل شده باشد و نظر باینکه خود بنده دقت کاملی در این امر ننموده ام و با سوابق و اطلاعاتیکه در زمان وزارت خود در فوائد عامه درممان و غیره و شرايط مناقصه دارم شرايط پیشنهاد را کاملاً مطابق صلاح و صرفه دولت میدانم کما اینکه بسا اشخاص حاضر میشوند و شرايط را قبول میکنند و دولت هم مجبور به پذیرفتن پیشنهاد آنها می‌شود ولی متأسفانه بفاصله کمی نتیجه معکوس می‌بخشد برای اینکه اعتبارات کافی ندارند وقتی از طرف دولت ضامنانی آنها خواسته میشود در ولایات ضامنانی معرفی می‌کنند که بعد از اطلاعات حاصله معلوم می‌شود اعتبارات او کافی نبوده و ضمانت او برای دولت سودمند نیست و متأسفانه بواسطه اینکه بانکها و سرمایه دار های متعدد در این مملکت موجود نیست و اگر هم باشد داخل بعضی معاملات نمی‌شوند اما اینکه فرمودند شرايطی در مناقصه منظور شده سخت و مشکل بوده است بلی سخت و مشکل بوده است ولی خارج از انصاف هم نبوده است بهمن جمشید پنج سال تمام است این راه را اداره می‌کند و این شصت هزار تومان که اعتبار خواسته شده است معادل همان سرمایه ایست که امروز بهمن جمشید در راه دارد و سرمایه ایست که هر شخصی که می‌آید و پیشنهاد بدولت می‌دهد باید دارا باشد بسلامه بهمن جمشید حق تقیمی بر دیگران دارد که باید ملحوظ شود این پیشنهاد هائیکه حضرت والا فرمودند و اطلاع دارند صحیح است و به وزارتخانه هم رسیده است و بنده هم در روزنامه دیده ام ولی شرايط مناقصه که از

این مبلغ افلا جبران بعضی مخارج را نموده و محلی در بودجه پیدا خواهد شد آیا این مطلب حقیقت دارد و بعضی دولت رسیده است و دولت در نظر دارد مطابق قانون اعلان مناقصه نماید که هر کسی کمت قبول نمود با و رجوع شود یا خیر ؟

چون بانقض مدت دیگر چیزی نممانده است خوب است تکلیف را معین کنند و مناقصه بگذارند که هم تکلیف مردم وهم تکلیف ارباب بهمن معلوم شود امروز در یکی از روزنامه ها خواندم که دولت شرايط سنگینی پیشنهاد کرده است که سابقاً آن شرايط را با ارباب بهمن نکرده بود میخواستم بدانم آیا دولت يك شرايط سنگینی را در مناقصه منظور کرده است یا خیر ؟

وزیر پست و تلگراف - راجع بکتکرات بهمن جمشید همانطور که بیان فرمودند صبح است و یازدهم حوت مدت کتکرات ایشان منقضی خواهد شد و همانطور که فرمودند یک شرايطی در مناقصه جدید منظور شده ولی ممکن است سوء تفاهم در نوشتن آن حاصل شده باشد و نظر باینکه خود بنده دقت کاملی در این امر ننموده ام و با سوابق و اطلاعاتیکه در زمان وزارت خود در فوائد عامه درممان و غیره و شرايط مناقصه دارم شرايط پیشنهاد را کاملاً مطابق صلاح و صرفه دولت میدانم کما اینکه بسا اشخاص حاضر میشوند و شرايط را قبول میکنند و دولت هم مجبور به پذیرفتن پیشنهاد آنها می‌شود ولی متأسفانه بفاصله کمی نتیجه معکوس می‌بخشد برای اینکه اعتبارات کافی ندارند وقتی از طرف دولت ضامنانی آنها خواسته میشود در ولایات ضامنانی معرفی می‌کنند که بعد از اطلاعات حاصله معلوم می‌شود اعتبارات او کافی نبوده و ضمانت او برای دولت سودمند نیست و متأسفانه بواسطه اینکه بانکها و سرمایه دار های متعدد در این مملکت موجود نیست و اگر هم باشد داخل بعضی معاملات نمی‌شوند اما اینکه فرمودند شرايطی در مناقصه منظور شده سخت و مشکل بوده است بلی سخت و مشکل بوده است ولی خارج از انصاف هم نبوده است بهمن جمشید پنج سال تمام است این راه را اداره می‌کند و این شصت هزار تومان که اعتبار خواسته شده است معادل همان سرمایه ایست که امروز بهمن جمشید در راه دارد و سرمایه ایست که هر شخصی که می‌آید و پیشنهاد بدولت می‌دهد باید دارا باشد بسلامه بهمن جمشید حق تقیمی بر دیگران دارد که باید ملحوظ شود این پیشنهاد هائیکه حضرت والا فرمودند و اطلاع دارند صحیح است و به وزارتخانه هم رسیده است و بنده هم در روزنامه دیده ام ولی شرايط مناقصه که از

طرف وزارتخانه معین شده در تحت يك رويه وقاعداهای است مثلاً نوشته شده است که شرايط خودشان را در نظر روز بايستی در یا کت سر بسته بیک وضع مخصوصی در يك اداره مخصوصی بسیارند و فلان مبلغ سرمایه هم باید برای این کار ارائه دهند از اینکه در روزنامه اعلان می‌کنند که ما حاضر هستیم سه هزار تومان یا هزار تومان قبول بکنیم کافی نیست دولت این راه را بمناقصه گذارده البته اگر کسی پیدا شود بعد تومان قبول کند و طرف اعتماد هم باشد دولت باید به او واگذار کند

سلیمان میرزا - چنانچه مکرر عرض کردم و همه مسبوقند وظیفه و کبل بیشتر در امور مالیه مرکزیت پیدا میکند و در هر جا می‌تواند حفظ حقوق موکلین خود را بکند فرضاً هم که چندین ساعت وقت مجلس صرف این کار بشود بمقیده بنده جای دور نرفته است زیرا مهم ترین وظايف مجلس نظارت در امور مالیه است بنابراین وقتیکه حساب می‌کنم می‌بینم چهار هزار و پانصد تومان در ماه صرفه دولت است که در سال معادل مبلغ پنجاه و شش هزار تومان خواهد بود در هر حال بنده شرايط سنگین را میدانم که خود آقای وزیر فرمودند زیرا برای اجاره غیر از يك ضامن معتبر چیز دیگری لازم نیست و اینکه میفرمایند برای هزار تومان باید قبلاً شصت هزار تومان سرمایه ارائه دهند این خود يك شرط سنگینی است بنده نمیخواهم سوء تفاهمی حاصل شود و برای همین بود که این سؤال راتکرار کردم که در خارج تولید سوء تفاهم نشود البته همانطور که فرمودید بنده هم مطمئن که پیشنهاد کنندگان پیشنهادت خود را در یا کت بگذارند و بفلان ترتیب بدهند مقصود بنده اینجا نبوده عمده عرض بنده این است که آیا برای قبول کردن اجاره غیر از عمل کردن بشرايط مقرری عادی و دادن ضامن و پرداختن اقساط اول ماه به اول ماه دیگر چه چیزی لازم است ؟ بنده که چیز دیگری را لازم نمی‌دانم فرض بفرمائید بنده الان جزء یکی از پیشنهاد کنندگان می‌باشم همین که يك تا بیری یابیک شخص معتبری باید ذیل سند را امضا کند و ملتزم شود که اگر در ظرف ده روز یا بیست روز بعد از موعد قسط خود را نداد من از عهده برمی‌آیم بمقیده بنده همینقدر کافیت چون صرفه دولت و اهالی او این وظیفه ما است می‌خواستم عرض کنم بهمان ترتیب که عرض شد خوب است وزارت پست و تلگراف بهمن ترتیب قناعت کرده و پیشنهاد اشخاص را قبول نماید و اعلان کند که هر کس ضامن معتبری که طرف اعتماد دولت باشد نشان بدهد و آن ضامن قید کند که اگر آن شخص نداد از عهده برآید آن

وقت اشخاصی پیدا خواهند شد که کمتر از این قبول میکنند و این مطابق صلاح و صرفه دولت خواهد بود خود این مبلغ پنجاه و شش هزار تومان افلا کمکی بکسر بودجه میکند تا شاید بتوفیق خداوند موفق شویم از این محل يك مدرسه مجانی برای ایتمو فقرا تأسیس کنیم

وزیر پست و تلگراف - بنده با فرمایشات شاهزاده سلیمان میرزا کاملاً موافقم ولی خوب است تصدیق بفرمائید که تنها بدران ضامن برای یک هزار تومان در ماه کافی نیست برای چه؟ برای اینکه يك اثابیه باید تهیه کند و يك کالسکه و درشکه هائی باید فراهم نماید و اسب هائی لازم است که تمام اینها باید در نظر گرفته شود از طرف دیگر اگر نتواند از عهده برآید تا موقعی که دیگری پیدا شود این امر معول باو گردد یا خود دولت راه را اداره کند مبلغی خسارت بدولت متوجه خواهد شد و این مخارج معادل همان شصت هزار تومان است که عرض کردم باید موجود داشته باشد و کمان می‌کنم اگر تا جر معتبری پیدا شود که ضامن شود البته نگرانی دولت رفع می‌شود ولی تا امروز که بنده همچو پیشنهادی ندیده ام

رئیس - آقای رئیس التجار در باب اخذ جواب تلگرافات که از رعایا گرفته می‌شود سؤالی داشتید .

رئیس التجار - در تقیب مذاکرات حضوری که بنده با آقای وزیر پست و تلگراف کرده ام قرار شد که چندی جواب این مسئله بماند که با هیئت دولت مذاکره کرده و بعد جواب خواهند فرمود

رئیس - آقای آقامیرزا علی کازرونی راجع بدفاتر پستی انگلیس در بنادر خلیج فارس سؤالی داشتید .

آقا میرزا علی کازرونی - نظر باینکه موافق مقررات کنکره دول متعده پستی درماد بدو دفاتر پستی انگلیس در خلیج فارس باید در اول ژانویه تسلیم کار گذاران دولت علیه شده باشد لذا سؤال می‌کنم در این باب چه اقدامی فرموده اند آیا دفاتر را تحویل گرفته اند یا خیر ؟

وزیر پست و تلگراف - دو قسم دفاتر پست سابقاً تأسیس شده بوده است يك قسمت در بنادر فارس و يك قسمت در عربستان آن قسمت که در بنادر فارس تأسیس شده بوده اسس شش دفتر بود - چهار بهار - بندر عباس - بندر لنگه - بندر جاسک - بندر بوشهر - بندر انجام بوده است آن قسمت که در عربستان تأسیس شده بوده است عبارت از آبادان - مسجد سلیمان -

طرف وزارتخانه معین شده در تحت يك رويه وقاعداهای است مثلاً نوشته شده است که شرايط خودشان را در نظر روز بايستی در یا کت سر بسته بیک وضع مخصوصی در يك اداره مخصوصی بسیارند و فلان مبلغ سرمایه هم باید برای این کار ارائه دهند از اینکه در روزنامه اعلان می‌کنند که ما حاضر هستیم سه هزار تومان یا هزار تومان قبول بکنیم کافی نیست دولت این راه را بمناقصه گذارده البته اگر کسی پیدا شود بعد تومان قبول کند و طرف اعتماد هم باشد دولت باید به او واگذار کند

سلیمان میرزا - چنانچه مکرر عرض کردم و همه مسبوقند وظیفه و کبل بیشتر در امور مالیه مرکزیت پیدا میکند و در هر جا می‌تواند حفظ حقوق موکلین خود را بکند فرضاً هم که چندین ساعت وقت مجلس صرف این کار بشود بمقیده بنده جای دور نرفته است زیرا مهم ترین وظايف مجلس نظارت در امور مالیه است بنابراین وقتیکه حساب می‌کنم می‌بینم چهار هزار و پانصد تومان در ماه صرفه دولت است که در سال معادل مبلغ پنجاه و شش هزار تومان خواهد بود در هر حال بنده شرايط سنگین را میدانم که خود آقای وزیر فرمودند زیرا برای اجاره غیر از يك ضامن معتبر چیز دیگری لازم نیست و اینکه میفرمایند برای هزار تومان باید قبلاً شصت هزار تومان سرمایه ارائه دهند این خود يك شرط سنگینی است بنده نمیخواهم سوء تفاهمی حاصل شود و برای همین بود که این سؤال راتکرار کردم که در خارج تولید سوء تفاهم نشود البته همانطور که فرمودید بنده هم مطمئن که پیشنهاد کنندگان پیشنهادت خود را در یا کت بگذارند و بفلان ترتیب بدهند مقصود بنده اینجا نبوده عمده عرض بنده این است که آیا برای قبول کردن اجاره غیر از عمل کردن بشرايط مقرری عادی و دادن ضامن و پرداختن اقساط اول ماه به اول ماه دیگر چه چیزی لازم است ؟ بنده که چیز دیگری را لازم نمی‌دانم فرض بفرمائید بنده الان جزء یکی از پیشنهاد کنندگان می‌باشم همین که يك تا بیری یابیک شخص معتبری باید ذیل سند را امضا کند و ملتزم شود که اگر در ظرف ده روز یا بیست روز بعد از موعد قسط خود را نداد من از عهده برمی‌آیم بمقیده بنده همینقدر کافیت چون صرفه دولت و اهالی او این وظیفه ما است می‌خواستم عرض کنم بهمان ترتیب که عرض شد خوب است وزارت پست و تلگراف بهمن ترتیب قناعت کرده و پیشنهاد اشخاص را قبول نماید و اعلان کند که هر کس ضامن معتبری که طرف اعتماد دولت باشد نشان بدهد و آن ضامن قید کند که اگر آن شخص نداد از عهده برآید آن

وقت اشخاصی پیدا خواهند شد که کمتر از این قبول میکنند و این مطابق صلاح و صرفه دولت خواهد بود خود این مبلغ پنجاه و شش هزار تومان افلا کمکی بکسر بودجه میکند تا شاید بتوفیق خداوند موفق شویم از این محل يك مدرسه مجانی برای ایتمو فقرا تأسیس کنیم

وزیر پست و تلگراف - بنده با فرمایشات شاهزاده سلیمان میرزا کاملاً موافقم ولی خوب است تصدیق بفرمائید که تنها بدران ضامن برای یک هزار تومان در ماه کافی نیست برای چه؟ برای اینکه يك اثابیه باید تهیه کند و يك کالسکه و درشکه هائی باید فراهم نماید و اسب هائی لازم است که تمام اینها باید در نظر گرفته شود از طرف دیگر اگر نتواند از عهده برآید تا موقعی که دیگری پیدا شود این امر معول باو گردد یا خود دولت راه را اداره کند مبلغی خسارت بدولت متوجه خواهد شد و این مخارج معادل همان شصت هزار تومان است که عرض کردم باید موجود داشته باشد و کمان می‌کنم اگر تا جر معتبری پیدا شود که ضامن شود البته نگرانی دولت رفع می‌شود ولی تا امروز که بنده همچو پیشنهادی ندیده ام

رئیس - آقای رئیس التجار در باب اخذ جواب تلگرافات که از رعایا گرفته می‌شود سؤالی داشتید .

رئیس التجار - در تقیب مذاکرات حضوری که بنده با آقای وزیر پست و تلگراف کرده ام قرار شد که چندی جواب این مسئله بماند که با هیئت دولت مذاکره کرده و بعد جواب خواهند فرمود

رئیس - آقای آقامیرزا علی کازرونی راجع بدفاتر پستی انگلیس در بنادر خلیج فارس سؤالی داشتید .

آقا میرزا علی کازرونی - نظر باینکه موافق مقررات کنکره دول متعده پستی درماد بدو دفاتر پستی انگلیس در خلیج فارس باید در اول ژانویه تسلیم کار گذاران دولت علیه شده باشد لذا سؤال می‌کنم در این باب چه اقدامی فرموده اند آیا دفاتر را تحویل گرفته اند یا خیر ؟

وزیر پست و تلگراف - دو قسم دفاتر پست سابقاً تأسیس شده بوده است يك قسمت در بنادر فارس و يك قسمت در عربستان آن قسمت که در بنادر فارس تأسیس شده بوده اسس شش دفتر بود - چهار بهار - بندر عباس - بندر لنگه - بندر جاسک - بندر بوشهر - بندر انجام بوده است آن قسمت که در عربستان تأسیس شده بوده است عبارت از آبادان - مسجد سلیمان -

طرف وزارتخانه معین شده در تحت يك رويه وقاعداهای است مثلاً نوشته شده است که شرايط خودشان را در نظر روز بايستی در یا کت سر بسته بیک وضع مخصوصی در يك اداره مخصوصی بسیارند و فلان مبلغ سرمایه هم باید برای این کار ارائه دهند از اینکه در روزنامه اعلان می‌کنند که ما حاضر هستیم سه هزار تومان یا هزار تومان قبول بکنیم کافی نیست دولت این راه را بمناقصه گذارده البته اگر کسی پیدا شود بعد تومان قبول کند و طرف اعتماد هم باشد دولت باید به او واگذار کند

سلیمان میرزا - چنانچه مکرر عرض کردم و همه مسبوقند وظیفه و کبل بیشتر در امور مالیه مرکزیت پیدا میکند و در هر جا می‌تواند حفظ حقوق موکلین خود را بکند فرضاً هم که چندین ساعت وقت مجلس صرف این کار بشود بمقیده بنده جای دور نرفته است زیرا مهم ترین وظايف مجلس نظارت در امور مالیه است بنابراین وقتیکه حساب می‌کنم می‌بینم چهار هزار و پانصد تومان در ماه صرفه دولت است که در سال معادل مبلغ پنجاه و شش هزار تومان خواهد بود در هر حال بنده شرايط سنگین را میدانم که خود آقای وزیر فرمودند زیرا برای اجاره غیر از يك ضامن معتبر چیز دیگری لازم نیست و اینکه میفرمایند برای هزار تومان باید قبلاً شصت هزار تومان سرمایه ارائه دهند این خود يك شرط سنگینی است بنده نمیخواهم سوء تفاهمی حاصل شود و برای همین بود که این سؤال راتکرار کردم که در خارج تولید سوء تفاهم نشود البته همانطور که فرمودید بنده هم مطمئن که پیشنهاد کنندگان پیشنهادت خود را در یا کت بگذارند و بفلان ترتیب بدهند مقصود بنده اینجا نبوده عمده عرض بنده این است که آیا برای قبول کردن اجاره غیر از عمل کردن بشرايط مقرری عادی و دادن ضامن و پرداختن اقساط اول ماه به اول ماه دیگر چه چیزی لازم است ؟ بنده که چیز دیگری را لازم نمی‌دانم فرض بفرمائید بنده الان جزء یکی از پیشنهاد کنندگان می‌باشم همین که يك تا بیری یابیک شخص معتبری باید ذیل سند را امضا کند و ملتزم شود که اگر در ظرف ده روز یا بیست روز بعد از موعد قسط خود را نداد من از عهده برمی‌آیم بمقیده بنده همینقدر کافیت چون صرفه دولت و اهالی او این وظیفه ما است می‌خواستم عرض کنم بهمان ترتیب که عرض شد خوب است وزارت پست و تلگراف بهمن ترتیب قناعت کرده و پیشنهاد اشخاص را قبول نماید و اعلان کند که هر کس ضامن معتبری که طرف اعتماد دولت باشد نشان بدهد و آن ضامن قید کند که اگر آن شخص نداد از عهده برآید آن

وقت اشخاصی پیدا خواهند شد که کمتر از این قبول میکنند و این مطابق صلاح و صرفه دولت خواهد بود خود این مبلغ پنجاه و شش هزار تومان افلا کمکی بکسر بودجه میکند تا شاید بتوفیق خداوند موفق شویم از این محل يك مدرسه مجانی برای ایتمو فقرا تأسیس کنیم

وزیر پست و تلگراف - بنده با فرمایشات شاهزاده سلیمان میرزا کاملاً موافقم ولی خوب است تصدیق بفرمائید که تنها بدران ضامن برای یک هزار تومان در ماه کافی نیست برای چه؟ برای اینکه يك اثابیه باید تهیه کند و يك کالسکه و درشکه هائی باید فراهم نماید و اسب هائی لازم است که تمام اینها باید در نظر گرفته شود از طرف دیگر اگر نتواند از عهده برآید تا موقعی که دیگری پیدا شود این امر معول باو گردد یا خود دولت راه را اداره کند مبلغی خسارت بدولت متوجه خواهد شد و این مخارج معادل همان شصت هزار تومان است که عرض کردم باید موجود داشته باشد و کمان می‌کنم اگر تا جر معتبری پیدا شود که ضامن شود البته نگرانی دولت رفع می‌شود ولی تا امروز که بنده همچو پیشنهادی ندیده ام

رئیس - آقای رئیس التجار در باب اخذ جواب تلگرافات که از رعایا گرفته می‌شود سؤالی داشتید .

رئیس التجار - در تقیب مذاکرات حضوری که بنده با آقای وزیر پست و تلگراف کرده ام قرار شد که چندی جواب این مسئله بماند که با هیئت دولت مذاکره کرده و بعد جواب خواهند فرمود

معمده - امواز - میدان نفت بوده است و اقداماتی که از طرف دولت شده کامیاب و ارام بفاصله کمی کلبه این دو مرتسلیم مأمورین دولت ایران شده و منتظر یک جوابهائی هستم که باید بین چند روزه از لندن برسد و بنده کاملاً مطمئن هستم تا دو سه ماه دیگر تمام این دفاتر تسلیم دولت ایران می شود.

آقای میرزا علی کازرونی -

اجازه میفرمائید

رئیس - بفرمائید

آقای میرزا علی کازرونی -

معاهده مادرید مدت سیزده ماه برای تهیه وسائل اجرای مقررات خودش معین کرده است و در ظرف این سیزده ماه اگر دولت معظورانی داشته بایستی رفع کنند یا اگر وسائل لازم بوده باید تهیه کرده باسدر صورتی که در ظرف این مدت این اقدامات نشده است حالا آقای وزیر است و تلگراف دلائل روشن تری دارند که ما را مطمئن می فرمایند در مدت مقرر که فرمودند این عمل قطع شود

وزیر پرست و تلگراف -

نتیجه آن اقدامات همان مدت است که عرض کردم امیدوارم بزودی نتیجه مطلوبه حاصل شود و در ظرف سه چهار ماه دیگر کلبه دفاتر تحویل و تسلیم مأمورین دولت علیه شود و بنده که بگنفر وزیر مسئول هستم وقتی که امیدواری کامل میبندم که تا سه ماه دیگر تسلیم خواهد شد منتظرم پذیرفته شود و مورد قبول واقع گردد

رئیس - آقای وحید الملک از

آقای رئیس الوزراء راجع بنمایندگان تبریز سئوال دارند آیا قبلاً بایشان اطلاع داده اند؟

وحید الملک - بلی حضورشان عرض کرده ام.

رئیس الوزراء - اسب اطلاع داده اند.

وحید الملک - اگر آقای رئیس -

الوزرا برای جواب حاضرند عرض کنم رئیس - بفرمائید

وحید الملک - از قراری که در

جرائد مندرج است آقایان نمایندگان آذربایجان که فعلاً در تبریز اقامت دارند توقیف شده اند این موضوع یک انتشارات و انعکاساتی پیدا کرده است این است که از حضرت اشرف آقای رئیس الوزراء سئوال میکنم این موضوع صحت دارد یا خیر؟

رئیس الوزراء - الان ببینند

نوشتند چنین چیزی هست یا خیر؟ عرض کردم اطلاع نداریم و باید تحقیق کنم ولی گمان نمیکنم صحت داشته باشد.

رئیس - آقای ارباب کبشروم

سئوالی راجع بامتیاز معادن نفت شمال و استقراض یک میلیون دلار از کمیانی امریکا دارند.

آقای رئیس الوزراء - چون این هر

دو عمل در مجلس شورای ملی گذاشته لذا محتاج باظهار مقدمه نمیدانم همینقدر از آقای رئیس الوزراء سئوال میکنم اقلایشنهادی که کابینه سابق کرده بود و مجلس شورای ملی بدولت اجازه داده بود که با کمیانی (استاندار داویل) امریکائی راجع بامتیاز معادن نفت داخل مذاکره بشود و قرار دادی منعقد نموده شرایط آنرا بمجلس پیشنهاد کنند تا بمجلس رأی بدهد بنده و همه آقایان میل داریم بدانیم دولت در این موضوع چه نتیجه گرفته و اقدامات دولت بکجا منتهی شده است در صورتیکه موفقیت حاصل شده کی آن شرایط بمجلس پیشنهاد خواهد شد که رأی قطعی داده شود.

قسمت دوم راجع باستقراض یک میلیون دلار برد که کابینه سابق بمجلس پیشنهاد کرده بود و از طرف مجلس هم اجازه داده شد که بایکی از کمیانی های امریکا داخل قرارداد و استقراض بشود در این باب هم خواستم سئوال کنم دولت اقدامی فرموده اند یا خیر؟

رئیس الوزراء - دولت حاضر

هر دو فقره را تعقیب کرده و مذاکرات در جریان است ولی هنوز نتیجه قطعی حاصل نشده هر وقت نتیجه قطعی حاصل شد البته بمعرض مجلس شورای ملی خواهد رسید.

آقای رئیس الوزراء - البته خود آقای

رئیس الوزراء تصدیق میفرمایند مجلس شورای ملی که با سرعت هر چه تمامتر این هر دو قسمت را تصویب کرده از روی یک نظریات و حوائجی بود در این صورت تأخیر تکلیف این دو امر مهم گمان میکنم صلاح نباشد مخصوصاً از آقای رئیس الوزراء استدعا دارم هر چه زودتر تکلیف را معین کنند تا در ضمن تعیین تکلیف این دو مسئله تکلیف خیلی مسائل اساسی دیگر هم معین شود

رئیس الوزراء - اینکه عرض کردم

دولت تعقیب کرده و مذاکرات در جریان است گمان میکنم کافی باشد البته خود دولت باندازه که لازم است باین مسئله اهمیت می دهد و از هر گونه اقدامات لازمه خود - داری نخواهد شد و چنانچه عرض شد هنوز نتیجه قطعی حاصل نشده و هر وقت نتیجه حاصل شد بمعرض مجلس خواهم رسانید

رئیس - آقای حائری زاده از

آقای رئیس الوزراء سئوالی دارند

حائری زاده - بنده خواستم از

آقای رئیس الوزراء سئوال کنم البته خاطر محترمانه مسبق است که راجع به اموال تجار یزدو کرمان که در دو ماه قبل

سارقین فارس به سرفرت برده اند بدمم در جراید خواندیم که چهارده هزار تومان و کسری از مال التجاره های مسروقه را دولت گرفته و به تجار و صاحبان اموال مسترد داشته اند ولی بمشکاینتی از تجار کرمانی رسید که هفتصد تومان از آن مبلغ بیشتر به آنها نرسیده در صورتیکه بالغ بر صد هزار تومان مال التجاره آنها را برده اند خواستم از آقای رئیس الوزراء سئوال کنم که اقدامی برای وصول و ایصال اموال تجار فرموده اند یا نه؟ و آیا مسئول این کسبت اگر سرفرتی از اموال خارجه در ایران بشود دولت فوری درصدد اخذ آن برآمده و در صورت عدم موفقیت غرامت آن را تأدیه مینماید ولی بیچاره تجار و اتباع ایرانی اگر سرفرتی از آنها بشود مورد اهمیت واقع نگشته و مسئولی نیست که حقوق آنها را مطالبه یا غرامت آنها را تأدیه نماید

رئیس الوزراء - در جلسه دیگر

جواب عرض خواهم کرد

رئیس - (خطاب به آقای سید یعقوب)

جواب جنابعالی را بنده باید بدمم. به آقایان و کلائی که غایب هستند تلگراف شده اغلب جواب داده اند که در شرف حرکت هستند

آقای سید یعقوب - اجازه میفرمائید

قدری توضیح بدمم

رئیس - این مسئله راجع بدولت نیست تکلیف بنده است که بآنها تلگراف کنم و تلگراف هم کرده ام چون روز شنبه مصادف با عید مولود حضرت صدیقه طاهره است لذا جلسه موکول بروز ۳ شنبه دو ساعت بغروب خواهد شد دستور آن اولاً شور دوم در لایحه حکمیت بین ایران و آذربایجان و ثانیاً شور در رایورث کمیسیون بودجه در خصوص ماده ششم و بسالخره شور در کلیات خواهد بود

مستشار السلطنه - بنده دو سه

فقره سئوال داشتم که جزو دستور بود

رئیس - در جلسه دیگر جزو دستور خواهد شد

(مجلس سه ساعت و نیم از شب گذشته

ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی

محمد قاسم الملک

جلسه ۷۰

صورت مشروح مجلس یوم

سه شنبه دوم حوت ۱۳۰۰

مطابق ۲۳ جمادی

الثانی سنه ۱۳۴۰

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب در

تحت ریاست آقای مودت الملک تشکیل

گردید

(صورت مجلس یوم پنجشنبه ۲۷ دلو

را آقای تدین قرائت نمودند)